

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLINĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2012

Pavel Bartoň

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLINĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

**Schopenhauerovo a Nietzscheho misogynství: genderové
stereotypy v myšlení 19. století versus dnešní pohled**

Bakalářská práce

**Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.**

**Vypracoval:
Pavel Bartoň**

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **Schopenhauerovo a Nietzscheho misogynství: genderové stereotypy v myšlení 19. století versus dnešní pohled,** zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 18. dubna 2012

.....
Pavel Bartoň

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu **PhDr. Mgr. Antonínu Dolákovi, Ph.D.**, za jeho ochotu a čas, jež mi ochotně věnoval při poskytování cenných rad, které jsem se snažil využít. Rovněž tímto děkuji mé manželce a dětem za jejich shovívavost, když jsem nevěnoval část volného času jim, ale této práci.

Pavel Bartoň

OBSAH

Úvod	2
Cíl bakalářské práce	2
Metody zpracování	2
Časový harmonogram	3
❖ Teoreticko – metodologická část	4
1. Žena v historických a sociálních souvislostech	4
1.1 Misogynství	4
1.2 Feminismus	4
1.3 Dílčí závěr	9
2. Schopenhauerovo a Nietzscheho misogynství	10
2.1 Artur Schopenhauer	10
2.2 Friedrich Nietzsche	13
2.3 Dílčí závěr	15
3. Biologická a sociální role ženy	16
3.1 Poznatky evoluční psychologie/biopsychologie	16
3.2 Co Schopenhauer a Nietzsche nevěděli	23
3.3 Dílčí závěr	24
❖ Analytická část	25
4. Muž versus žena (mýty a fakta)	25
4.1 Diference primárních zájmů	25
4.2 Znevýhodňování pohlaví ve vzdělávacím procesu	27
5. Schopenhauer a Nietzsche – bezdětní realisté, ale i snílci	29
6. Válka pohlaví, nebo jen „gendermánie“?	31
Závěr	35
Resumé	40
Anotace	41
Klíčová slova	41
Annotation	41
Keywords	41
Seznam literatury	42

Úvod

Bakalářská práce se pokouší sledovat a analyzovat rozdílnost myšlenkového přístupu mužů k ženám a opačně. Zaměřuje se na působení genderových stereotypů ve výchově a vzdělávání žen, současný pohled žen na rodinný život a roli ženy jako manželky – partnerky a matky dětí. Tendence „zrovnoprávnění“ žen s muži za každou cenu, tzn. i za cenu ztráty, evolucí ovlivněné role a funkce ženy. Feministické hnutí žen, které mělo původně pomoci ženám k jejich seberealizaci a plnohodnotnému životu ve všech společenských sférách, se paradoxně zasloužilo o potlačení přirozené a primární úlohy ženy. Na místo podpoření významnosti ženské role a ulehčení této namáhavé životní pozice, došlo k prohloubení jakési rivality mezi mužem a ženou, neboť je muž feministkami představen jako potenciální nepřítel a vykořisťovatel ženy. Zřejmě i tento faktor ovlivňuje současný trend produktivní populace, a sice upřednostňování individuálního života jedince (singl) před životem v partnerském soužití.

Cíl bakalářské práce

Vypracovaná práce si klade za cíl konfrontaci myšlenkových postojů i názorů Schopenhauera a Nietzscheho na ženy, s dnešními společenskými postoji a trendy. Dále se zaměří na studium a popis teorií těchto filozofů k výchově a vzdělávání žen a hledání argumentů pro a proti (sic et non) v jejich pojetí žen, studium a popis postojů těchto filozofů k výchově a vzdělávání žen. Pokusí se o odhalení příčiny jejich misogynství a zároveň o ověření aktuálnosti myšlenek výše uvedených filozofů a jejich současnou relevantnost. Při studiu teoretických závěrů těchto filozofů, budou využity rovněž poznatky oboru evoluční psychologie.

Z dosažených výsledků, by měly být objasněny následující **hypotézy**:

H1: Schopenhauer a Nietzsche nebyli ve skutečnosti nepřátelé a odpůrci žen, ale jen kvůli svým odvážným a společensky neadekvátním názorům byli okolím zařazeni mezi misogyny.

H2: Čím silněji se feminismus prosazuje a dostává se mu více prostoru ve společnosti a v médiích, tím více žen se stává bezdětných.

H3: Ženy se v moderní společnosti již staly vůči mužům rovnoprávným subjektem ve všech složkách lidského života, genderové stereotypy myšlení 19. století byly prakticky překonány.

Metody zpracování

Bakalářská práce se zaměří především na studium dostupné literatury a všech kvalitních, objektivních, informačních zdrojů, které souvisí s daným tématem. Ze získaných poznatků se pokusí o falzifikaci, případně verifikaci vyslovených hypotéz. Bude se tedy jednat o formu metody konceptuální analýzy, jejímž cílem je dosažení co největší reliability.

Časový harmonogram

Únor 2011 - výběr tématu bakalářské práce

Březen 2011- příprava a výběr vhodné literatury a studijního materiálu

Duben 2011- oficiální zadání bakalářské práce

Květen - září 2011 - studium literatury a všech zdrojů souvisejících s daným tématem

Říjen - prosinec 2011 - zpracovávání dílčích poznatků a jejich uplatňování při finalizaci písemné formy, souhrn informací do uceleného souboru, konzultace s vedoucím práce

Leden - březen 2012 – kompletace dílčích informací a vlastních myšlenkových názorů, jejich implementace do finální podoby samotné bakalářské práce

❖ TEORETICKO – METODOLOGICKÁ ČÁST

1. Žena v historických a sociálních souvislostech

1.1 Misogynství

Samotný název misogyn zřejmě nezasvěcenému v dnešní době neřekne nic konkrétního, neboť se nejedná o termín často užívaný v denní komunikaci a dozajista se neobjevuje na titulních stránkách nejsledovanějších médií. Odborná literatura a encyklopedie vysvětlují tento pojem jako nenávist - nepřátelství k ženám. Pro úplnost lze dodat, že slovo pochází z řeckého spojení slov *misein* = *nenávist* a *gyne* = *žena*. Tato nenávist k ženám je založena na iracionálním magickém myšlení. V evoluční teorii Charlese Darwina a ve filozofii přežití nejzdatnějších Herberta Spencera, byly ženy chápány jako emocionální, méně rozumově nadané, pasivní i tělesně slabší, proto tedy vůči mužům podřadné. Důkazem menší inteligence bylo zjištění, že lebka a mozek u žen je menší než mužský. Tím se evoluční teorie staly podkladem k odůvodnění kulturních předsudků vůči ženám. Domnívám se, že není až tak podstatné kdo a kdy začal toto označení používat. Důležitější je se zamyslet, proč a při jaké příležitosti se tak stalo. Skutečnost, že se jedná o terminologii řeckého původu, napovídá dlouhou historii tohoto pojmu. Znamená to tedy, že podnětem k zavedení takového označení jistě nebyli až A. Schopenhauer nebo F. Nietzsche, kteří jsou dodnes považováni za jedny z předních autorů a propagátorů těchto, k ženskému pohlaví, nepřátelských myšlenek.

Dokonce již v antickém humoru se lze setkat s aforismy o ženách. Sbíрка vtipů z antického období *Na veselé struně*, uvádí např. tento: *Misogyn se postavil na tržiště a volal: "Bez daně prodám svou ženu!" Když se ho ptali proč bez daně, odpověděl: "Aby ji zabavili."* Znamená to tudíž, že se s fenoménem misogynství setkáváme minimálně už v prvních dochovaných písemných zmínkách a jedná se o jev starý jako lidstvo samo. V Evropě bylo misogynství a antisemitismus v přímém spojení, jelikož se na přelomu století Židé i ženy zviditelňovali svými požadavky na sociální rovnost současně.

1.2 Feminismus

Přesto, že se tento termín docela hojně používá, není snadné beze zbytku postihnout význam tohoto poměrně mladého pojmu, který vznikl z latinského základu: *femina* = *žena*. Objevuje se až v polovině dvacátého století, dříve se používal především název *ženské hnutí*. Zjednodušeně by se dalo říct, že jde o souhrn filozofií, politických a sociálních teorií, jejichž prostřednictvím je realizován výzkum, který má za cíl studium a případné odstraňování negativních jevů, souvisejících s nerovností a utlačováním ženského pohlaví. Feministické hnutí se člení na mnoho směrů a větví. Některé umírněné se snaží o prosazení základních lidských práv, radikálnější až extrémistické směry směřují dokonce k popření rozdílů pohlaví a nabádají k nepřátelskému postoji k mužům.

Akademická půda poskytuje, zejména v evropských a amerických společenských podmínkách a poměrech posledních desetiletí, velké pole působnosti pro výzkum a diskuzi ve všech otázkách genderových oblastí. Vznikají samostatné oborové katedry na významných

univerzitách a utváří se tím tzv. „akademický feminismus“, zabývající se sociálními konstrukty, vztahy pohlaví ve společnosti a snaží se o vyvození závěrů, směřujících ke zrovnoprávnění postavení mužů a žen.

Politická linie feministického vystupování se orientuje na problémy diskriminace pohlaví, mateřství a rodičovství, sexuálního násilí, věnuje se rovným pracovním příležitostem, zastoupení žen ve státní správě, zákonodárství atd.

Mezi první dochované písemné zmínky o feministické snahy patří spis *Knihy ženského města – The book of the City of ladies*, italské autorky Christin de Pizan z roku 1405, ve které již tenkrát hájila právo ženy na vzdělání a politickou angažovanost. Tento požadavek dokumentovala jako oprávněný uváděním příkladů významných činů žen v historii.

V roce 1792 vyšla kniha „Obrana ženských práv“, ve které autorka Mary Wollstonecraftová mezi prvními definovala požadavky emancipačního hnutí, poukázala na umělé vytváření a vnucování společenských rolí a tradic ženám, rovněž se tato britská sociální teoretička soustředila na požadavek rovného přístupu ke vzdělání. Feministické hnutí devatenáctého století se zaměřilo na snahy získání volebního práva pro ženy. Volební právo se ženám podařilo prosadit mezi prvními na Novém Zélandu, a to již roku 1893. Velká Británie schválila volební právo pro ženy až v roce 1918, Československo ještě o dva roky později, tedy roku 1920. Tlak rozvíjející se industrializace a stále větší poptávka po ženské pracovní síle, která pomohla ženám k odpoutání od ekonomické závislosti na muži a částečný odklon zažitých definic tradiční rodiny, to byly hlavní faktory napomáhající ženám prosazovat více vlastní - ženské zájmy a ideály.

Nečekaně velký vliv začala získávat feministická hnutí po druhé světové válce, zejména ve společnosti vzdělaných žen v Evropě a USA. Nová generace ženských intelektuálek naráží na problém zavedených stereotypů, odmítání jejich mnohdy kvalitního vzdělání, a tím pádem nemožnost uplatnění a plnohodnotnou realizaci ve společnosti. Proto se ženy začínají živelně i organizovaně sdružovat a vstupují do veřejného a politického života. Roku 1963 vychází kniha *Tajemství ženy* od autorky Betty Friedann, která se později stala předsedkyní největší ženské organizace - Národní organizace žen. Tuto knihu lze považovat za počátek druhé vlny feminizmu. **Žena v domácnosti** se stala ve společnosti pojmem negativním až patologickým. Pokud by se autorka měla zařadit do konkrétního směru, či kategorie, byla by představitelkou *liberálního feminizmu*.

Další kategorií je *socialistický feminismus*. Ten se v našich zemích po léta uplatňoval v praxi, vychází z marxistických ideologií, které tvrdí, že nerovnost má původ v sociálních a ekonomických nespravedlnostech, zejména ve vlastnictví kapitálu muži. Řešení spatřovaly socialistické feministky ve zrušení monogamie a patriarchálního manželství. Jednou z hlavních představek byla komunistka a poslankyně německého Říšského sněmu Klára Zetkinová (*Clara Zetkin*). V srpnu roku 1910 se konala v Kodani první mezinárodní ženská konference Druhé internacionály a německé socialistky se podařilo prosadit pořádání pravidelného mezinárodního dne žen. V našich krajích, tzn. v zemích tehdejšího Rakouska - Uherska, se poprvé slavil roku 1911. Pevný datum 8. března se ale začal používat až po první světové válce. V totalitním Československu se MDŽ vyprofilovalo spíše do politické manifestační oslavy socialistické ženy, pro mnohé pamětnice se dodnes nese ve znamení karafiátů, utěrek na nádobí a alkoholem posilněných mužů. Snad z důvodu této totalitní profanace se více dostal do popředí Den matek a 8. březen zůstává po roce 1989 v pozadí společenského zájmu.

Ideály socialistických feministek ve mně evokují vzpomínky na jednoho umělce, snad to byl Jří Sovák, který pronesl: „Nebýt závistivých lidí, stačila by jedna žena na celou ulici“. Myslím, že tuto myšlenku vyslovil už někdo dříve, takže není zcela originální, ale snad netřeba dodávat, že byla vyřčena pro pobavení publika a nikoliv k propagaci socialistického feminismu.

Z nespokojenosti s pouhou analýzou sociálního postavení ženy se vyčlenil *radikální feminismus*. Staví se ostře za sebevědomější postoje žen, které nemají svoji identitu určovat podle mužského pohledu. Stoupenkyněmi tohoto radikálního hnutí jsou *Shulamith Firestone* a *Kate Millett*. Firestonová se domnívá, že útlak žen je způsoben těhotenstvím, rozením a výchovou dětí, což označuje za „Evino prokletí“. Proto hlásají radikální feministky postupné stírání rozdílů mezi ženami a muži, což se mi osobně jeví sic velmi demokratické, ovšem chorobně obludné. Raději si ani nepředstavuji svět, ve kterém by bylo jediným rozdílem mezi mužem a ženou jejich pohlavní ústrojí.

Oblast kultury rovněž neunikla pozornosti feministek a vzniká *kulturní feminismus*, který hlásá zavržení agresivní a zkažené kultury „mužského světa“. Východiskem má být apolitická kultura, jejímž středem zájmu bude žena. V knize Suzan Brownmiller *Proti naší vůli*, vydané roku 1975 se objevuje pojem „ideologie znásilňování“. Podle této teorie muži udržují ženy v permanentním strachu a tím jsou nuceny k poslušnosti. Sexuální rovnost a harmonie pohlaví je tedy pro radikální přívržence prakticky nemožná, jedinou možnost spatřují v ženském separatismu. Tyto radikální názory způsobily názorovou diferenciaci v ženském hnutí, neboť nebyly všemi jednoznačně přijímány. Bohužel jsou tyto, mnohdy rozporuplné názory, prezentovány jako hlavní a jediné, které pak tvoří zjednodušený negativní obraz o feminismu u veřejnosti.

Prudkým rozvojem technických vymožeností, video záznamů a rozmachem filmového průmyslu dochází k získání vlivu pornografie. Jako odezva na masivní produkci a konzumaci pornografie, nastupuje *antipornografický feminismus*. Snaží se odsoudit pornografii jako původce a příčinu mužských sexuálních deliktů, což je ovšem v rozporu s realitou. Pohlížejí na pornografické materiály jako na šíření nenávisi vůči ženám, přesto že se v drtivé většině násilí na ženě neobjevuje, pomineme-li skutečně závadné násilné témata a sex s dětmi. Dominantní skupinu konzumentů této tvorby tvoří zejména muži, i když podle statistik se objevuje trend stále vzrůstajícího zájmu ženského publika.

Různorodost pohledů a názorů na feminismus v posledních letech, dalo základ vzniku *postfeminismu*. Diskuze se zaměřují na tři hlavní témata situace žen: rovnoprávnost, shoda a rozdílnost. Do popředí se dostávají více feministky prosazující užší zájmy omezeného počtu žen. V USA se zástupkyně černých žen snaží kritizovat přílišnou zaměřenost feminismu na bílou rasu.

Ekofeminismus znázorňuje muže jako nepřítel nejen žen, ale i celé planety Země. Jedná se však spíše o „náboženskou“ nauku než o skutečnou ideologii.

Na radikálním podkladu je vytvořen rovněž *politicky korektní feminismus* neboli gender feminismus. Tyto feministky usilují o odstraňování nerovností ve všech společenských institucích a tím o politickou korektnost.

Z feministických hnutí vzešla rovněž forma odporu proti evoluční psychologii. Zastánci feminismu se totiž obávají, že by potvrzená evoluční teorie mohla mít za následek zmaření dosavadních snah o zrovnoprávnování pohlaví, a že by takto mohlo dojít k posílení všeobecně pesimistické nálady v názorech na možné společenské změny. V horším případě dokonce ke ztracení již „dobytych pozic“ feministického hnutí.

Feministické teoretičky objektových vztahů, kladou důraz na potřebu chlapců diferencovat se od matky, aby mohli dosáhnout mužské identity, zatímco se dívky mohou s matkou identifikovat. Tento rozdíl je podporován odlišnými vztahy matky k dětem podle pohlaví. Matky se silněji identifikují s dcerami a syny vedou k jejich osamostatnění a autonomii. Vyřešit tuto nerovnováhu by mělo podílení se obou rodičů na rodičovství stejnou měrou. Feministická teorie objektových vztahů bývá však kritizována, zpochybňuje se ochota a schopnost podílení se mužů na mateřské úloze, pakliže platí teorie o jejich potřebě oddělení od matky, kvůli dosažení mužské identity. Pokud patriarchální společnost neumožní matce získání vlastní identity, pak dost možná zasahuje matka setrvačně do autonomních snah svých dětí, zejména však synů. V dobách patriarchální falocentrické viktoriánské společnosti, neměla žena zpravidla možnost uplatnit svůj vlastní způsob naplnění a seberealizace a byla proto nucena se identifikovat se sociálním úspěchem svého manžela. V případě, že manžel nedosáhl dostatečného úspěchu, mohla vyvíjet tlak na svého syna a případně těžit z jeho společenského postavení.

S. Beauvoirová v knize *Druhé pohlaví*, se vyslovuje takto: „*Pokud se ve společnosti neuskuteční úplná hospodářská rovnost, a pokud zvyklosti budou ženu opravňovat, aby jako manželka nebo milenka požívala výhod a výsad, které získal a které má muž, potud se v ženě bude udržovat sen o pasívním úspěchu a bude brzdit její vlastní naplnění.*“¹ Její hlavní psychologickou myšlenkou bylo, že socializace chlapců slouží jako prostředek k jejich aktivnímu konání, neboť jsou v budoucnosti předurčení k důležité životní úloze. Naproti tomu jsou dívky vedeny k pasivitě a je jim vnucena pozice bytosti, v níž je potlačena vrozená schopnost „konat“, tudíž jsou vmanipulovány do role „bytí“. Chlapecká identita je formována schopností aktivního přístupu k plánování své životní role, proto se cítí jako subjekt. Dívka se však soustředí na přítomnost v pasivitě, vnímá sama sebe jako objekt. Tím, že byl ženě vnucen postoj objektu, mohli se automaticky muži dále definovat jako subjekt. Tím vznikla nedostatečná rovnost a ženy se staly „druhým pohlavím“. Tento termín začala hojně používat právě Beauvoirová. Podle ní se ženy staly prostředníkem mezi mužem a přírodou. Sledovala rovněž ženský vývoj v rodině i ve společnosti a pozorovala, že malé děvčátko se ochotně zprvu identifikuje s ženskou rolí, touží podvědomě po vládnutí jako její matka, která se v „dětských očích“ jeví jako dominantní a mocná osoba. V pozdějším věku se ale setkává s okolím mimo dosah matky a na základě osobní zkušenosti, čtením a působením vychovatelů, si dívka uvědomí skutečnost, že skutečně mocnými a dominantními jsou muži. Toto zjištění prý ovlivní dívčí pojmání sama sebe více, než setkání s penisem.

Tím odmítá Freudovu teorii konceptu „závisti penisu“ a je přesvědčena, že ženy mužům závidí ve skutečnosti jejich moc ve společnosti. Penis slouží jen jako symbol této mužské nadvlády. Freudovu teorii označila za androcentrickou, neboť se zaměřuje jen na mužský pohled na věc. Moderní psychoanalýza jí do určité míry dává zapravdu tím, že nestaví do centra pozornosti jen sexuální konflikt, ale více se zabývá předoidipovskými otázkami úzkého vztahu k matce a distancování se od ní. Pro Beauvoirovou je skutečným konfliktem pro ženy prosadit vlastní svobodu, nebo akceptovat roli objektu. Ženy se nemají vnímat jako pouhý objekt pro muže a měly by se chopit příležitosti být subjektem, neboť ženy žijí v řádu tzv. **imanence**, neboli režimu obnovování základních životních funkcí, kdežto muži v **transcendenci**, čili řádu tvoření díla trvalé hodnoty. To bylo poselstvím ženám, aby ve své emancipaci pokračovaly. Takto bojovně např. komentuje mužský přístup k ženskému postavení ve společnosti:

¹ Beauvoir, Simone de, *Druhé pohlaví /Deuxième sexe/*. Praha: Orbis, 1967, s. 189.

„Zavřou ženu do kuchyně nebo do budoáru, a pak se diví, že její obzor je omezený; přistřihnou ji křídla a vyslovují politování, nedovede létat. Umožněte ji budoucnost – pak nebude nucena trčet v přítomnosti.“²

Zároveň ale Beauvoirová uznává i ženský podíl „viny“ na problematickém soužití muže a ženy. Bohužel jen bravurně popisuje realitu, ale nenabízí adekvátní a účinné východisko, které by nabídlo pro ženy lepší životní alternativu. Dokonce ani institut manželství nešetřila zdrcující kritice. Ve své knize Druhé pohlaví se vyjadřuje o manželství až nezvykle radikálně takto:

„Zlo zatím dál provádí na dobrou své ničivé dílo, a poněvadž židy, bolševiky a svobodné zednáře žena nemá po ruce, hledá aspoň někoho odpovědného, proti němuž by mohla obrátit své rozhořčení: oblíbenou vyhlédnutou obětí bývá manžel. V něm je ztělesněn mužský svět, jeho prostřednictvím si mužská společnost ženu vzala, zklamala ji a podvedla; on zodpovídá za to, jak to na světě chodí, a když se věci obrátí k horšímu, je to jeho vina.“³

„Manželský pár je společenstvím, jehož členové ztratili samostatnost a nevyprostili se přitom ze svého osamění. Místo aby si uhájili dynamický a živý vztah jednoho k druhému, staticky se k sobě připodobnili; proto si nemohou ani v oblasti duševní, ani v oblasti sexuální nic dávat, nic vyměňovat.“⁴

1.3 Dílčí závěr

Zjistil jsem studiem dostupných informací, že na téma feminismu existuje velké množství literatury, vědeckých studií, výzkumů a průzkumů, ale ne všechny jsou skutečně vědecky korektní a podložené seriózním výzkumem, mnoho z nich je jen šířením nenávisti vůči mužům, vycházející většinou z osobní individuální špatné zkušenosti. Misogynství je sice také označení pro negativistický postoj vůči ženám, ale domnívám se, že nedosahuje až takového stupně radikální agresivity, jako některé feministické ideologie. Pro toho, kdo by si chtěl udělat představu o pomyslném „vrcholu“ nenávisti a zlobě vůči mužům, stačí jen zalistovat v knize Valerie Solanas, SCUM Manifesto. SCUM znamená špínu nebo kal, ale i spodinu společnosti. Podle autorky ovšem rovněž zkratku „*Society for Cutting Up Men*“. Česky tedy něco jako Společnost pro vykastrování - rozsekání mužů. Z každého slova této knihy číší koncentrovaná nenávist k mužům, způsobená zřejmě nešťastně traumatickým dětstvím autorky a její špatnou osobní životní zkušenost s prvním mužem jejího života – otcem. Mimo jiné označuje např. muže za „biologickou chybu přírody“, protože jeho chromozom xy je podle ní nekompletní ženský chromozom xx. Proto nepovažují podobnou literaturu za feministickou, ale jen jako jakýsi „tragický výkřik“ nešťastného člověka.

Od samého vzniku lidské existence je postavení ženy ve společnosti ovlivněno její mateřskou rolí, která představuje zátěž, a to jak po stránce fyzické, tak i psychické. Není tomu

² Beauvoir, Simone de, Druhé pohlaví /Deuxième sexe/. Praha: Orbis, 1967, s. 325.

³ Beauvoir, Simone de, Druhé pohlaví /Deuxième sexe/. Praha: Orbis, 1967, s. 328.

⁴ Beauvoir, Simone de, Druhé pohlaví /Deuxième sexe/. Praha: Orbis, 1967, s. 299.

tak dávno, kdy těhotenství vznikalo živelně, výhradně sexuální aktivitou lidí. Nebyl proto výjimkou porod šesti a více dětí a právě péče o potomstvo byla hlavní náplní ženského života. Nástupem trendu plánovaného rodičovství, vznikem antikoncepce a liberálního přístupu k potratům, nastala pro ženu šance spolurozhodovat o budoucím počtu dítěte, bez praktického omezení sexuálního chování. Porodnost se však jednoznačně snížila, průměr šesti dětí a více zůstal jen v ekonomicky zaostalých zemích, zatímco v ekonomicky vyspělých státech činí dnešní průměrná porodnost pod dvě děti na ženu. Nepochybně se tím ženám nastartovala možnost ženského „soupeření“ s muži a mnohé společensky i sociálně významné posty, které byly dříve výhradně obsazovány muži, se staly novým polem působnosti žen.

V devatenáctém století se lékaři zabírali vytvářením nové koncepce ženského těla, vnímaného jako předmět vědeckého zkoumání a jiní, především mužští odborníci, věnovali pozornost úloze žen ve společnosti a koncepci ženské identity. Společným průsečíkem myšlenek byla potvrzovaná spojitost mezi ženským tělem a přírodou, která měla sloužit za podklad k nalezení ideální, přirozené ženské role. Interpreti těchto myšlenek byli především církevní představitelé, filozofové, pedagogové, političtí teoretici, spisovatelé, vědci a jiní. Všichni tito vzdělanci požívali velkou veřejnou autoritu a úctu. Jedním z nejvýraznějších osvíceneckých myslitelů 18. století, jež se stal vzorem pro mnohé budoucí filosofy, byl Jean Jacques Rousseau, který podstatu pohlaví vnímal takto:

„Spojení pohlaví přispívá ke společnému konci. K tomu přispívají stejnou měrou obě pohlaví, ale každé z nich jiným způsobem. Z této rozdílnosti vyplývá první rozdíl, který je možné pozorovat mezi mužem a ženou v jejich morálních vztazích. Muž má být silný a aktivní, žena by měla být slabá a pasivní. Muž potřebuje sílu i vůli. Stačí, když druhý klade málo odporu. Pokud přijmeme tento princip, vyplyne z toho, že žena je muži pro potěšení. Jestliže má být naopak v jejich očích milý, tato nutnost není tak naléhavá. Jeho ctnost je síla. Líbí se totiž, protože je silný.“⁵

Ideologie oddělených sfér, jejíž součástí je striktní rozdělení mužské a ženské role, jak ve veřejném, tak i v soukromém životě, byla nedílnou součástí evropské kultury devatenáctého století, ovšem nelze tvrdit, že by za ni byl v plné míře odpovědný jen Rousseau, neboť již Lutherovými výroky o tom, že žena má být doma, a že je k tomu stvořena, je patrná stopa vedoucí až do století šestnáctého.

⁵ Abrams, Lynn, Zrození moderní ženy: Evropa 1789 – 1918. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno, 2005, s. 34. ISBN 80-7325-060-8.

2. Schopenhauerovo a Nietzscheho misogynství

2.1 Artur Schopenhauer (1788 - 1860)

Velký německý filosof, metafyzický idealista, voluntarista, pesimistický iracionalista. Tak by se dal stručně definovat profil významného autora mnoha filozofických prací, které později ovlivnily myšlení a přístup několika generací. Jeho myšlení vychází z Kantovy filosofie, obdivu Platóna, ale i respektu k indické náboženské filosofii (upanišady) a buddhismu. Již ve svých třiceti letech dokončil první svazek stěžejního životního díla *Svět jako vůle a představa*. Dlužno dodat, že jeho život nebyl od počátku vytýčen pro kariéru filosofa, neboť jeho otec Heinrich Floris Schopenhauer, jakožto úspěšný gdaňský obchodník, viděl ve svém synu svého nástupce. Dokonce tomuto záměru podřídil i narození dítěte. Odcestoval se svojí těhotnou manželkou do Anglie, aby se narozené dítě narodilo jako vlastník britského domovského práva, což by byla obchodní výhoda. Nastávající matka se kvůli zdravotním problémům musela vrátit a Artur se přece jen narodil nakonec v Gdaňsku. Volba jména Artur byla rovněž promyšleně účelová, neboť zůstává ve všech jazycích ve stejné podobě, což se mu jevilo jako obchodně výhodné. Již v devíti letech byl Artur otcem poslán do rodiny francouzského kupce do Le Havru. Zde získal způsoby, vychování a jazykové znalosti. Poté se vzdělával na nejváženějším hamburském ústavu pro vzdělávání obchodníků. Jeho výjimečné nadání se brzy projevilo a Artur si přál studovat na gymnáziu. Bohužel to nebylo v zájmu jeho otce, avšak nabídla se možnost cestování s rodiči a pobyt v Rakousku, Švýcarsku, Francii a Anglii se ukázal jako přínosná praktická škola. Po návratu roku 1805 nastupuje do učení na obchodníka u senátora Jenische, ale tragické úmrtí otce (zřejmě sebevražda) dalo mladému Arturovi možnost se samostatně rozhodovat, a to nejen ve věcech vlastního vzdělání, ale i o budoucím povolání. Nastoupil tedy na gymnázium do Gothy, jeho matka se přestěhovala do Výmaru. Po napsání posměšné básně na jednoho z profesorů, musel dostudovat gymnázium ve Výmaru, proti matčině vůli. Zřejmě i tento nestandardní vztah k matce byl podnětem k jeho zatrpklému názoru na ženy, pokud nebyl přímo už jeho hlavní příčinou. Po studiích medicíny na univerzitě v Göttingen pokračoval studiem filosofie na berlínské univerzitě, kvůli napoleonským válkám však promoval roku 1813 na univerzitě v Jeně, s dizertací *O čtverém kořeni věty o dostatečném důvodu*. Zájem o toto dílo projevil i J. W. Goethe. Mladý Schopenhauer se vrátil do Výmaru k matce, která udržovala styky s básníkem Göthem a od něho se Artur nechal zasvěcovat do originální nauky o barvách. Ovšem kvůli osobním neshodám se s matkou rozešel a až do konce jejího života se již nesetkali.

Rok 1819 se stal pro Schopenhauerův život mezníkem, vydává první svazek svého hlavního spisu *Svět jako vůle a představa*. Dílo se však nesetkalo u veřejnosti s autorovým očekáváním, osvícenecký optimismus neměl pochopení pro Schopenhauerův chmurný pesimismus. Dokonce i přítel Goethe se vyjádřil o této práci zdrženlivě. Určité satisfakce se dočkal až po revolučních letech 1848-1849, kdy v Německu nastalo nové sklíčené duchovní klima. V roce 1820 se stává soukromým docentem berlínské univerzity, zde byl však hlavním ideovým, později i osobním protivníkem, významný a vlivný filosof G.W.F.Hegel. Bohužel se mu nepodařilo prosadit své myšlenky a zklamán odhází do ústraní soukromého života, zabezpečeného dědictvím po otci. Po několika letech intenzivního cestování se roku 1831 usazuje ve Frankfurtu nad Mohanem, kde zůstává až do své smrti roku 1860. Revolučnímu běsnění konce čtyřicátých přihlížel nenávistně, ale aktivně vydává knihy *O vůli v přírodě*, *Dva základní problémy etiky*, druhý svazek *Světa jako vůle představy*. Mimo ty to velké díla

vydává rovněž populárnější menší práce vydané v souboru *Parerga a paralipomena*. Součástí je také pojednání *O ženách*, ve kterém se otevřeně prezentuje jeho smýšlení o ženách, které se pravděpodobně nejvíce podílelo na vytvoření obrazu Schopenhauera jako nepřítelky žen v očích veřejnosti.

O ženské úloze se v této knize vyjádřil např. takto: „*Poněvadž jsou ženy na světě vlastně zcela jen pro zachování lidského pokolení a v tom je jejich určení, žijí vůbec více v druhu než v individuu. V srdci se opravdověji obírají věcmi, které se dotýkají druhu, než věcmi individua. To dodává všemu jejich životu a konání jakési lehkomyšlnosti a vůbec rázu rozdílného od počínání muže. Z této různosti vzniká častá, ba skoro pravidelná nejednotnost v manželství.*“ Zde ještě více či méně klade důraz na odlišnost ženy od muže. Ale v názoru na ženské pohlaví po stránce kvality se již vyslovil takto: „*Ženy jsou pohlaví horší jakosti, sexus sequior, které v každé příčině stojí teprve na druhém místě; je tedy sice třeba dbáti jejich slabosti, prokazovat jim však nadměrnou úctu je směšné a nás muže jen ponižuje a připravuje o jejich vážnost k nám. Když příroda rozštípla lidstvo na dvě pohlaví, nevedla řez právě středem.*“⁶

Není bez zajímavosti, že i když byl Schopenhauer současníkem německé klasické filozofie, tvořil jistou opozici velikánům, jakými byli G. Ficht, I. Kant, J. Schelling a G.W.F. Hegel. Sice nesmiřitelně kritizoval všechny jejich myšlenky, ale zároveň se hlásil ke Kantově transcendentální teorii poznání, Kantovu etiku ovšem zavrhoval. Zejména ale Hegelovu racionalistickou, logicko-dialektickou a optimistickou metafyziku absolutně rezolutně odmítal. Schopenhauer hlásal hluboký pesimismus a popíral přítomnost rozumu v dějinách. Podle něho v nich nenalezneme žádný vyšší smysl, ani vývoj společnosti ke stále lepší a dokonalejší budoucnosti. Ač se dějiny odehrávají v prostoru a čase, lidský úděl zůstává stále stejně absurdní a tragický. Člověk není svobodný, je od narození až do smrti vláčen svými touhami a žádostmi, smyslem života je pouze jen nesmyslná honba za jejich uspokojováním. Osudem člověka je osamělost, bohatí lidé jsou znuděni životem a osudem chudých lidí je utrpení. Klade mezi život a utrpení rovnítko a východisko spatřuje v sebevraždě, což však nepovažuje za řešení. Možnost spatřuje ve zmírnění utrpení prostřednictvím umění. Podstatné je zachování rodu a ne jedince, smrt jednotlivce je bezvýznamná událost. Smrtí individua nezaniká obecná vůle k životu. Použitím introspekce poznává, že se naše nejzákladnější touhy vynořují z našeho hlubokého nitra, o kterém nejsme schopni získat všechny informace. Naše vlastní vědomí je natolik složité a jeho principy chápeme jen minimálně. Schopenhauerova filozofie odmítá Hegelovu dialektiku, city podle něho ve společnosti nehrají žádnou roli, nebo člověk není vůbec citů schopen.

Hegelovský historik filozofie K. Fischer objevil rozpor Schopenhauerovy metafyzické konstrukce, vyjádřil se o ní takto: „*U Schopenhauera stojí svět na velkém slonovi a ten zase stojí na světě.*“⁷ Tato kritika se opírá o skutečnost, že Schopenhauer slučuje dvě nespojitelná filozofická hlediska. Kantovský transcendentální idealismus, podle kterého je příroda jako jevová skutečnost pouze subjektivním výtvořem syntetické činnosti lidského vědomí, slučuje s převrácenou metafyzikou, vysvětlující viditelný svět, člověka i jeho vědomí jako objektivaci pravůle. Zároveň si klade otázku, jak vůbec pochopit, proč se nevědomá pravůle, slepé životní puzení, snaží o sebereflexi v lidském vědomí. Svým dílem se ovšem Schopenhauer zasloužil o zvýšený zájem filozofického pojetí lidského těla. Podle něho je člověk bytostí s mnoha nedostatky a na rozdíl od zvířete není lidské tělo patřičně vybaveno pro život.

⁶ <http://feuerteufel.blog.cz/1005/arthur-schopenhauer-o-zenach-1-vypisky> (18.11.2011)

⁷ Schopenhauer, Arthur, Svět jako vůle a představa. I. Svazek. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 425. ISBN 80-901916-4-9

Schopenhauer se domníval, že muži jsou více ovlivňováni usilováním vnitřní vůle než svým intelektem. Tato vnitřní vůle se soustřeďuje na reprodukci a nekonečný život. To je podle něj vysvětlením, proč Řekové uctívali falus a hinduisté lingam⁸. Podle Schopenhauera má jakákoliv lidská láska nebo zamilovanost původ v pohlavním pudu. Veškeré počínání v zamilovanosti je jen instinktivní jednání podmíněné individuálním výběrem při uspokojování pohlavního pudu, který člověku vnucuje touhu plodit. „Že v základu veškeré pohlavní lásky leží **instinkt zaměřený na plození**, o tom získáme plnou jistotu jeho přesnější analýzou, které se tedy nemůžeme vyhnout. Především sem patří, že muž má od přírody sklon k nestálosti v lásce, žena ke stálosti. Mužova láska očividně klesá od okamžiku, kdy dosáhla uspokojení: téměř každá žena ho dráždí víc než ta, kterou už má: touží po změně. Naproti tomu láska ženy od onoho okamžiku stoupá. To je následek účelu přírody, směřovaného k zachování a co nejsilnějšímu rozmnožení druhu. Muž totiž může pohodlně zplodit přes sto dětí za rok, bude-li mít k dispozici tolik žen, ale žena může přivést na svět, i kdyby měla sebevíce mužů, jenom jedno dítě (odhlédnuto od porodu dvojčat). Proto se muž stále ohlíží po jiných ženách, ale ona pevně lpí jen na jednom, neboť ji příroda instinktivně, bez reflexe pudí udržet si živitele a ochránce budoucích potomků. Proto je také **manželská věrnost** u muže umělá, u ženy přirozená, a tedy cizoložství ženy je jak objektivně, pro své následky, tak i subjektivně, pro nepřirozenost, mnohem neodpustitelnější než u muže.“⁹

Jeho tvrzení se nemůže zamlouvat žádné ze stoupenkyň feminismu, neboť až příliš vyznívá jako obhajoba mužské „nemravnosti“. Pokud však srovnáme některé Schopenhauerovy myšlenky se závěry současných evolučních psychologů, musíme se minimálně pozastavit nad podobností výsledků výzkumů renomovaných odborníků. Snad by se dalo dokonce tvrdit, že nákladné vědecké bádání celých specializovaných týmů jen potvrdilo, doplnilo nebo poopravilo fakta, která Schopenhauer prezentoval již před více než sto osmdesáti lety. On sám si byl vědom, že jeho filozofie nesklidí obdiv u romantického publika, poznamenaného křesťanskou výchovou a básnickým ideálem lásky. „*Mimichodem zde poznamenávám, že jakkoli se má metafyzika lásky nebude líbit těm, kteří jsou právě v osidlech této vášně, tak přesto, kdyby proti ní vůbec něco zmohly rozumné úvahy, by mnou odhalená základní pravda musela být před všemi jinými schopna jejího překonání. Zbývá nám tedy zřejmě jedině zůstat u výroku starého komika: Quae res in se neque consilium, neque modum habet ullum, eam consilio regere non potes. [Co nemá ani rozum, ani míru, to nelze rozumem zvládnout].*“¹⁰

Přestože Schopenhauer vidí lásku jako abstraktní pojem, zároveň si je vědom její existence a síly: „*Proto se teď každý zamilovaný cítí po konečném uskutečnění velkého díla ošizeným, neboť zmizel klam, jehož prostřednictvím bylo individuum podvedeno druhem.*“¹¹ Ale není to výsměch zamilovaným, naopak poukazuje na vážnost lidského počínání v tomto stavu zamilovanosti, neboť tímto konáním rozhoduje o složení příští generace. Na zamilovanost pohlíží však jako na pohlavní pud, který příroda využívá strategicky ke svým účelům, především tedy k plození individua určité povahy. Podstatnou je tedy nikoliv vzájemná láska, ale vlastnění a fyzický požitek. Dokladem toho mají být vynucené sňatky, kdy bývá často přízeň ženy přes její odpor vykoupena dary, nebo je dokonce vynucena znásilněním. Domnívá se, že z vůle dvou sobě nakloněných milenců toužících po dítěti, vznikne harmonická, dobře složená individualita. Naopak vzájemný a trvalý odpor mezi

⁸ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lingam> (v sanskrtu लिङ्गं, *lingam*) je symbol, jehož prostřednictvím je uctíván hinduistický bůh Šiva. (3.1.2012)

⁹ Schopenhauer, Arthur, Svět jako vůle a představa. Svazek II. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 398. ISBN 80-901916-4-9

¹⁰ Schopenhauer, Arthur, Svět jako vůle a představa. Svazek II. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 410. ISBN 80-901916-4-9

¹¹ Schopenhauer, Arthur, Svět jako vůle a představa. Svazek II. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 397. ISBN 80-901916-4-9

mužem a ženou nasvědčuje, že budoucí zplozené dítě by bylo osobností špatně organizovanou, nešťastnou a disharmonickou.

Přestože Schopenhauer nevytvořil klasickou filozofickou školu v pravém slova smyslu, jeho dílo významně ovlivnilo řadu neortodoxních následovníků. Např. E. von Hartmann, který schopenhauerovskou filozofii propojil s prvky hegelovského myšlení a vytvořil tím filozofii „nevědomého“. Ovšem jednoznačný vliv mělo Schopenhauerovo dílo na F. Nietzscheho, ten byl tímto dílem natolik zasažen, že se rozhodl pro budoucí filozofickou dráhu. V Nečasových úvahách věnuje právě Schopenhauerovi velký prostor a projevuje neskrývaný obdiv. „*Patřím k těm Schopenhaureovým čtenářům, kteří hned po přečtení první stránky s určitostí vědí, že přečtou všechny a že budou naslouchat každému slovu, které kdy vyslovil. Okamžitě jsem k němu pojal důvěru a tato důvěra je i dnes táž jako před devíti lety. Rozuměl jsem mu, jako by psal pro mne – abych se vyjádřil srozumitelně, ač neskromně a pošetile.... Schopenhauer nechce nikoho oslňovat: neboť píše pro sebe, a nikdo není rád podváděn, nejméně filosof, jenž svým zákonem učinil: nepodváděj nikoho, ani sebe sama!*“¹² Toto prvotní okouzlení a bezmezný obdiv vystřídal pozdější kritický přístup, podle Nietzscheho je třeba žádat potvrzení vůle, přitakání ale nikoliv popření.

2.2 Fridrich Nietzsche (1844 – 1900)

Znameníť německý filozof, jehož život značně ovlivnilo dílo již zmiňovaného Schopenhauera. Narodil se v rodině evangelického pastora, ale již v pěti letech ztratil otce a byl vychováván matkou, sestrou, babičkou a dvěma tetami. Přestože byl často nemocný, fyzicky slabý a přecitlivělý, snažil se svoje problémy překonávat otužováním. Studoval gymnázium a oblíbil si řeckou literaturu a starověk.

V Bonnu a v Lipsku se pak na univerzitách zabýval klasickou filologií. Nietzscheho výjimečné nadání mu umožnilo se stát v pouhých 24 letech profesorem klasické filologie na basilejské universitě. Jeho mottem byl výrok: „*A kdo má údělem býti tvůrcem v dobru a zlu: věru, ten zprvu má údělem býti ničitelem a rozbíjetí hodnoty.*“¹³ Nietzsche se distancoval od dosavadní filozofie a prohlášením, že „*Bůh je mrtev*“ odhalil své přesvědčení o neaktuálnosti tradičních křesťanských hodnot. V nejznámějším díle, *Tak pravil Zarathustra*, napsal: „*Mrtví jsou všichni bozi, chtějme tedy, aby živ byl nadčlověk.*“¹⁴ Z Darwinovy evoluční teorie usuzoval, že stejně jako se z opice vyvinul člověk, vyvine se z člověka dionýský nadčlověk, který je smyslem existence Země. Dále tyto teorie rozváděl v knihách *Mimo dobro a zlo* a *Genealogie morálky*. Tyto díla se ovšem nesečkala s pochopením čtenářského publika a některá díla musel dokonce publikovat sám, neboť o ně nakladatelé neměli zájem.

Bohužel si mnohé jeho myšlenky „vypůjčili“ nacisté, a tím je do značné míry zprofanovali. Objevily se sice spekulace o fašistických názorech Nietzscheho, ale zřejmě se jedná spíše o reakci na chování jeho sestry, která se netajila svým antisemitským přesvědčením a sympatiemi k A. Hitlerovi. Posuzování Nietzscheho politického přístupu by bylo snazší, pokud by nenapsal tyto slova: „*Slabí a nezdaření nechť zaniknou: to je první věta*

¹² Nietzsche, Friedrich, Nečasové úvahy. Praha: OIKOYMENH, 2005, s. 158,159. ISBN 80-7298-134-X

¹³ Nietzsche, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*. Praha: Odeon, 1968, s. 113.

¹⁴ Nietzsche, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*. Olomouc: Votobia, 1992, s. 64.

naší člověčí lásky. A má jim k tomu být ještě dopomoženo.“¹⁵ O něco radikálněji se ještě v knize aforismů „Lidské, příliš lidské – Menschliches, Allzumenschliches“, vyslovuje pro potřebu války a vyzývá k návratu barbarství, jakožto prostředku dosažení vyšších cílů. „Das gewöhnlichste Mittel, welches der Asket und Heilige anwendet, um sich das Leben doch noch erträglich und unterhaltend zu machen, besteht in gelegentlichem Kriegführen und in dem Wechsel von Sieg und Niederlage. Dazu braucht er einen Gegner und findet ihn in dem sogenannten inneren Feinde“¹⁶. Dovolím si přeložit do češtiny takto: „Nejběžnější prostředky, které asketa a světec používá, aby si učinil život snesitelnější a zábavnější, spočívají v příležitostném vedení války a ve střídání vítězství a porážky. K tomu potřebuje protivníka (protihráče) a toho nachází v tzv. vnitřním nepříteli“.

Ale bylo by snadné Nietzscheho za jeho vyjádření odsuzovat z dnešního pohledu a s odstupem času, neboť naše současnost již má zkušenost s fašismem a druhou světovou válkou. Nelze na druhou stranu popřít, že Nietzsche odmítal antisemitismus i německý nacionalismus své doby a o obojím se vyjadřuje v mnoha spisech posměšně.

Nietzsche trpěl nemocí, dodnes není zcela objasněno, jestli se jednalo o syfilidu, kterou se měl nakazit již ve studentských letech. Symptomy jeho choroby se totiž projevovaly už od dětství, trpěl migrénou, bolestí hlavy a očí. Během války se rovněž nakazil úplavicí, ta mohla být zodpovědná za jeho údajné potíže se žaludkem. Nietzscheho zdravotní stav měl zajisté také vliv na jeho filozofickou tvorbu. Stejně jako i předčasná smrt jeho otce a skutečnost, že byl vychováván jen ženami, ovlivnilo jeho svérázný postoj k ženskému pohlaví.

Nietzsche vedl život většinou samotářský a společnost lidí nevyhledával, raději trávil čas v přírodě. I když se ale v některých životních fázích společnosti nestranil. Na ženy pohlížel jako na lehkovážné bytosti, jejichž úkolem je jen potěšit a odreagovat muže, podle něho jsou ženy proměnlivé, vzdorné, prolhaná a někdy až zlé. Proto nabádá ke střídmosti a varuje před chtíčem. Ironicky popisuje biblické stvoření ženy, podle kterého Bůh poté, co se začal nudit, stvořil člověka – muže. Ten se ale začal rovněž brzy nudit, a tak mu Bůh stvořil různá zvířata, která si člověk podmanil a panoval jim. Proto tedy Bůh stvořil muži ženu, byla tím nuda zažehnána, ale zároveň za cenu zrodu světového neštěstí. Dále tím, že žena přiměla muže okusit zakázané ovoce ze stromu poznání, poukazuje na chybu samotného Boha, neboť si tím stvořil v určitém slova smyslu konkurenta. Proto na člověka přivolal nemoci a války, ale přesto mu nemohl zabránit v myšlení. Řešením měla být potopa a zničení člověka, ale ani tento záměr se nakonec Stvořiteli nepovedl.

Striktní rozdělení role muže a ženy bylo pro Nietzscheho až radikální samozřejmostí. Žena podle jeho názoru směřuje k jedinému cíli, a sice otěhotnět. Muž je jím pouhým prostředkem k dosažení tohoto cíle. Každý má svou předem danou roli v životě, ve které by měl i být směřován výchovou. „Muž má býti vychováván k válce a žena k zotavení válečnickovu: vše ostatní je bláznovství“¹⁷. Úkolem ženy je být muži hračkou, pečovat o něj, rodit a vychovávat děti. Jedinou nadějí a povzbuzením jí má být víra, že se jí podaří porodit nadčlověka.

¹⁵ <http://www.nazi.org.uk/german%20philosophy%20pdfs/NietzscheDerAntichrist.pdf> (Nietzsche, Friedrich, Der Antichrist, s.2) (28.12.2012)

¹⁶ Nietzsche, Friedrich, Menschliches Allzumenschliches : Vermischte Meinungen und Sprüche. I - II, 1 Abt. Leipzig: Alfred Kröner, 1919, s. 145.

¹⁷ Nietzsche, Friedrich. Tak pravil Zarathustra. Olomouc: Votobia, 1992, s. 53.

Nietzsche povyšoval ideály, které představují moc, **vůli a autonomii**, neboť jsou spojovány s **mužskostí**. Naproti tomu lítost, **altruismus** a starost o druhého považoval za slabost a spojoval je s **ženskostí**.

Pro Nietzscheho je manželství překonaný institut, nazývá jej malou vyšňořenou lží, která muži rozhodně neprospívá, kazí si jím společnost a stává se služkou ženy. „*Ach, té duševní chudoby ve dvou! Ach, té duševní špíny ve dvou! Ach, toho bídného pohodlí ve dvou!*“¹⁸ Moderní manželství pro Nietzscheho ztratilo absolutně smysl. Rodiny se postupnou liberalizací vzdaly práva a zodpovědnosti za výběr manželů a manželství založená na lásce jsou podle něj omylem, protože lidé jsou k sobě přitahováni pohlavním a majetnickým pudem, žena a dítě má být pouhým majetkem muže. I když jeho názory na manželství lze označit přinejmenším za svérázné, učinil dvakrát v životě nabídku k sňatku, ale ani k jednomu nakonec nedošlo a Nietzsche zůstal až do smrti svobodný.

Jednou z jeho údajných milenek byla básnířka, spisovatelka románů a pozdější psychoanalytička Lou Andreas – Salomé, která ale rozpoznala Nietzscheho emocionální labilitu a odmítla jej. Zároveň na ni doléhala žárlivost Nietzscheho matky a sestry, které by případné manželství rozhodně neschvalovaly. Nietzsche se o Lou roku 1884 vyjádřil takto: „*Nikdy jsem nepoznal nadanější ani chápavější stvoření.*“¹⁹ Muselo se jednat skutečně o výjimečnou osobnost, důkazem toho je, že i S. Freud si ji pro její inteligenci oblíbil a dvacet pět let si s ní dopisoval.

2.3 Dílčí závěr

Při zevrubném srovnání názorových ideálů a přístupu k ženám Nietzscheho a Schopenhauera, je citelně znát podobnost myšlenek těchto filozofů a jakkoliv se mohou odlišovat ve svých filozofických přesvědčeních na nejrůznější záležitosti, tak pojmu žena se u nich užívá ve vzácné shodě. Zřejmě se u obou na utváření vztahu k ženám podílela skutečnost, že si prošli od dětství komplikovanějšími rodinnými poměry, zejména nepochybně traumatizující ztrátou otce, u Nietzscheho dokonce již v jeho pěti letech. Výchova a působení převážně žen od raného věku, zřejmě paradoxně způsobily vytvoření negativní primární zkušenosti, která měla výrazný vliv na pozdější utváření osobnosti. Je ovšem otázkou, jestli minimálně nestandardní vztah těchto vysoce talentovaných filozofů k vlastním matkám způsobil jejich zatrpknutí v postoji vůči ženám, nebo naopak mohl zapříčinit určitou nepodjatost, nestrannost, či dokonce nadhled. Lze jen spekulovat o tom, zda by harmonické vztahy filozofů s matkami, mohly zcela změnit jejich názory na ženy a jejich postavení. Ale pak by se zase mohlo polemizovat o nezávislém postoji, neboť i sebenadanější člověk se jen těžce vymaňuje z primárních životních zážitků, které utvářejí základní pilíře vědomí, a na nichž se postupně buduje psychologická struktura osobnosti každého člověka.

¹⁸Nietzsche, Friedrich. Tak pravil Zarathustra. Olomouc: Votobia, 1992, s. 57

¹⁹Slipp, Samuel, Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus /Freudian mystique/. Praha: Triton, 2007, s. 116. ISBN 978-80-7254-891-0

3. Biologická a sociální role ženy

3.1 Poznatky evoluční psychologie/biopsychologie

Vědecká disciplína evoluční psychologie je poměrně hodně mladým oborem o psychice člověka, ale nikoliv zcela novým. V podstatě v sobě spojuje mnohé tradiční odvětví, které dříve stály mimo hlavní pozornost psychologických studií. Vychází především z učení Charlese Darwina a sociobiologie Edwarda Wilsona. Evoluční psychologie se zabývá strategiemi krátkodobých i dlouhodobých partnerství, rodičovstvím, sociální dominancí, studuje otázky přežití jak jedinců, tak i skupin, agrese, války a v neposlední řadě také **konflikty mezi pohlavími**, což je pro téma mé práce především důležité.

Tím, že se evoluční psychologie pokouší vysvětlit prostřednictvím univerzálních mechanismů chování lidí a za pomoci rekonstrukce problémů, které museli naši předkové řešit v tehdejší primitivním prostředí, lze poodhalit společné kořeny chování našich dávných předchůdců. Pochopení nebo alespoň uvědomění si naší lidské historie, může výrazně pomoci při řešení současných konfliktních situací. Pokud tedy lze posuzovat objektivně dnešní vztahy mezi mužem a ženou, pak jediné ve všech evolučních souvislostech. Jednoduše řečeno, ale už obtížněji uskutečnitelné. Ukazuje se, že téměř každé tvrzení o sociální nebo biologické úloze ženy, narazí na nesouhlas určité skupiny, a to jak z okruhu žen, tak i mužů. Obvykle se diskuze jednostranně zaměří na zažité, společensky přijatelné vyjádření, ovlivněné momentálními šovinisticko-feministickými náladami.

Nic není bez příčiny, řečeno slovy klasika objektivismu. Každý proces vývoje má své přirozené zákonitosti a pranic se v evoluci neděje jen proto, aby se měli později učenci oč přít a diskutovat. Byla li žena „vyvolena“ jako nositelka nového života, musela být zákonitě vybavena souborem instinktivních nástrojů, které jí umožňovaly rozpoznat co nejvhodnějšího partnera pro početí potomka. Nakonec v celé živočišné říši se to neděje jinak, tak proč by právě člověk měl mít jiné mechanismy v systému reprodukce svého druhu. A skutečnost, že lidstvo dosud nevymřelo, jen dokazuje funkčnost a stabilitu vytvořeného systému. Z dosud nám neznámého důvodu nejsou lidé asexuální, a tudíž tvoří muž a žena pár, který se jeden bez druhého neobejde, minimálně tehdy, pokud má v úmyslu po sobě zanechat stopu svých genů, v podobě společně zplozeného potomstva „přirozenou“ cestou.

Pozastavím se u pojmu **přirozenosti**. Matt Ridley, autor knihy *Červená královna*, se zde velmi výstižně vyjadřuje na téma přirozenosti ve vztahu k evoluci: „*Jedno je jisté. Z evoluce nesmíme v žádném případě odvozovat žádné morální závěry. Nerovnováha samčích a samičích rodičovských a sexuálních investic je životní fakt, nikoli mravní nehoráznost. Je něčím „přirozeným“.* Nás lidi to může ohromně svádět, abychom si tento evoluční scénář buď vykládali jako „ospravedlnění“ pro partnerskou nevěru, nebo jej naopak odmítli jako potenciální „ohrožení“ snah o větší **rovnost pohlaví**. Obojí však je špatně. **Evoluce neříká absolutně nic o tom, co je a co není správné.** Snažím se zde popsat lidskou povahu, ne předepisovat mravní zásady. Jestliže je něco přirozené, ještě to neznamená, že je to i správné. Vražda je „přirozená“ v tom smyslu, že naši příbuzní z řad lidoopů se jí pravidelně dopouštějí, což jistě platilo i pro naše přímé předky. Předsudky, nenávisť, násilí, krutost - to vše je více či méně součástí naší přirozenosti, kterou můžeme efektivně potlačit správným typem výchovy. Naše přirozenost není neměnná, je tvárná. Důležitým rysem naší přirozenosti je, že se její různé stinné stránky vzájemně drží v šachu. Evoluce nás nedovede do Utopie.

Dovede nás do země, kde to nejlepší pro jednoho člověka může být tím nejhorším pro někoho jiného. Co je nejlepší pro muže, může být nejhorší pro ženu. Jeden či druhý bude odsouzen k „nepřirozenému“ osudu. Takové je ostatně poselství Červené královny.²⁰ Pojem Červená královna pochází z příběhu Alenky v říši za zrcadlem – královna musí neustále běžet, neboť se svět kolem pohybuje společně s ní, takže vlastně stojí pořád na místě. Tato parafráze je natolik vystižná, že se používá běžně ve vyjadřování odborníků, a to nejen evolučních biologů.

S věcným obsahem této citace se plně ztotožňuji. Pasáž o „neustrannosti“ evoluce je hodně analogická se způsobem uvažování Nietzscheho, který píše: „*Nemůže být kolem mne dost ticha, výše a samoty, abych mohl vnímati své vnitřní hlasy.... Nietzsche nehledá klid, mír a štěstí. Hledá jen pravdu, i kdyby byla nejvyšší odstrašující a ošklivá.*“²¹ Jestliže má být definována biologická a sociální úloha ženy, bylo by pošetilé jedno od druhého oddělovat, avšak zároveň lze konstatovat, že se jedná o pojmy, vyskytující se ve zcela odlišných rovinách. Nepochybně je i složité se oprostít od „morálního náhledu“ a zůstat nestranným a neutrálním pozorovatelem, neboť jakákoliv myšlenka vyslovená mužem nebo ženou, ponese sebou automaticky „pohlavní stigma“ svého původce.

Biologicky je žena bez pochyby předurčena k plození dětí, zabezpečení jejich obživy a výchovy, až do doby jejich soběstačnosti. Je to evolučně daná predispozice, se kterou se žena rodí. Sociální role ženy je závislá na mnoha proměnných faktorech, je formována po celý její život, odvíjí se od sociálního a ekonomického postavení rodičů, velkou roli hrají geograficko-kulturní podmínky, náboženské tradice atd. Nezanedbatelně se podílí na sociálním postavení ženy její osobní temperament, životní postoj v otázkách mateřství, ambice v její pracovní kariéře, ale nesporně má vliv i její fyzický vzhled a pomyslná krása, protože jedna přitažlivá, anatomicky „dobře stavěná“ žena zaujme na první pohled okolí (zejména mužského pohlaví) více, než deset méně atraktivních žen, byť by měly IQ 150, znamenitý původ a výtečné charakterové vlastnosti. V tomto bodě se obě odděleně nahlížené role ženy začínají střetávat a vzájemně prolínat. Každá žena si je vědoma své hodnoty na „trhu reprodukce“ a snaží se ji udržovat, popř. i zvyšovat prostřednictvím nejrozmanitějších prostředků, kosmetickými přípravky počínaje a plastickou chirurgií konče. Zajišťuje si tím větší úspěšnost při potenciálním hledání ideálního partnera, se kterým bude moci v budoucnu zplodit zdravé, silné a životu „odolné“ děti. Puberta nastává u chlapců o dva roky dříve než u děvčat, ale reprodukční schopnost je u žen zhruba o třicet let kratší, než u mužů. Určitou kompenzací za tuto nerovnováhu je skutečnost, že se muži dožívají nižšího věku než ženy, což znamená postupnou převahu ženského pohlaví na seznamovacím trhu.

David M. Buss v knize *Evoluce touhy – strategie sexuálního chování*, rozvíjí teorii výběru následovně: „*Jeden z důvodů, proč ženy vůbec vykazují proces výběru mezi partnery, vyvěrá z nezákladnějšího faktu biologie rozmnožování – definice pohlaví. Je pozoruhodnou skutečností, že to, co definuje biologické pohlaví, je jednoduše velikost pohlavních buněk. Samci jsou definováni jako pokolení s malými pohlavními buňkami, samice jako pokolení s velkými pohlavními buňkami. Například muži produkují miliony spermií, které se doplňují rychlostí zhruba dvanáct milionů za hodinu, zatímco ženy produkují neměnnou a nedoplňitelnou zásobu na celý život v počtu asi čtyř set vajíček.*“²²

²⁰Ridley, Matt, Červená královna:[sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha:Portál,2007, s. 148. ISBN 80-204-0825-8

²¹Nietzsche, Friedrich. Tak pravil Zarathustra. Praha: Odeon, 1968, s.13

²²Buss, David M., Evoluce touhy:[strategie sexuálního chování]. Praha: Dauphin: Volvox Globator, 2009, s. 30 ISBN 978-80-7272-214-3

Ovlivňování ženské role podle momentálně vyžadující situace, dokumentuje teorie Valerie Grantové, podle které existuje *efekt návratu z války*²³. Podle ní válka zapříčiní převzetí dominantní role ženami, což má za následek ovlivnění hladiny jejich hormonů, které vedou k plození více synů, a to je ve válečných časech přínosem. Společenské postavení je úzce spjato s počtem potomků a s jejich poměrem pohlaví. Ovšem sir Ronald Fischer přišel ve dvacátých letech minulého století jako první s objevem, že pokud určitá část populace plodí syny, je pro jiné výhodnější plodit dcery. „*Každý živočich je potomkem jednoho samce a jedné samice. Pokud tedy dominantní jedinci plodí syny, vyplatí se submisivním, podřízeným, jedincům mít dcery. Poměr pohlaví populace jako celku se bude vždy vracet k poměru 1 : 1, byť by se v částech populace změnil, neboť jakmile je jen chvíli nevyrovnaný, vyplatí se někomu plodit vzácnější pohlaví.*“²⁴ Proto tedy zřejmě nikdy nebudeme moci geneticky zcela ovlivňovat poměr pohlaví, což je podle mého názoru pro lidstvo jen pozitivní fakt.

Vědecké výzkumy zabývající se faktory, které by mohly být rozhodující pro určování pohlaví člověka, jsou plně překvapivých, i když mnohdy rozporuplných závěrů. V šedesátých a sedmdesátých letech minulého století, se někteří mladí vědci pokoušeli vytvořit nové teorie, které by rozhybaly dosavadní uznávané koncepty. Jedním z těchto pokrokových biologů byl legendární Američan Robert Trivers. Jeho myšlenky nepochybně předběhly svou dobu. Ovšem u jednoho z mnoha provokativních odhalení stál společně se svým kolegou Danem Willardem v roce 1973. Poukázali totiž na statistický fakt, že všech dvaadvaceti prezidentů Spojených států zplodilo celkem devadesát synů, ale jen šedesát jednu dceru.²⁵ Tento šedesátiprocentní podíl samců ve vybraném vzorku tvoří velmi velkou odchylku od poměru pohlaví v celkové populaci. Mohlo by se zdát, že se jedná jen o náhodu, pokud by zůstalo jen u prezidentů. Ovšem skutečnost, že se s podobnými statistikami setkáme i u aristokracie, nebo u finančně dobře situovaných amerických přistěhovalců, svádí k hypotézám o přímé souvislosti mezi přísunem potravních zdrojů rodičů a pohlavím dítěte. Biologové Trivers a Willard učinili následující závěr: „*Pokud jsou samci polygamní, může vám úspěšný syn zajistit mnohem víc vnoučat než úspěšná dcera. Neúspěšný syn bude mnohem horší než neúspěšná dcera, protože se nedostane k vůbec žádným partnerkám. Syn je, ve srovnání s dcerou, vysoce riziková investice, investice, jež může, ale nemusí přinést bohatý zisk. Kvalitní matka poskytne svým potomkům mužského pohlaví dobré startovní podmínky, čímž zvyšuje šance, že si po dosažení dospělosti vybojují harém. Matka horších kvalit pravděpodobně dá život slabším synům, kteří se nebudou pářit vůbec, zatímco její dcery se mohou dostat do harémů, kde se budou rozmnožovat i v případě, že v harému nezaujmu přední postavení. Proto se vyplatí mít syny, máte-li důvod se domnívat, že se jim bude dařit, a dcery, pokud se obáváte, že se jim dařit nebude - obojí ve srovnání s jinými jedinci v populaci.*“²⁶

Tato teorie byla vědeckou veřejností nejprve odmítána jako nepodložená domněnka, ale později se odborníky ve snaze o vyvrácení, dočkala potvrzení na základě empirických důkazů. Zkoumání populace venezuelských vačic přineslo jednoznačné potvrzení Triversovy a Willardovy teorie. Samice vačice, které byly přikrmovány, rodily více mláďat samčího pohlaví v poměru 1,4:1, naproti tomu u samic s normálním přísunem stravy bez přikrmění, byl poměr pohlaví mláďat 1:1. Tyto jevy by se daly vysvětlit faktem, že samčí embrya jsou větší a náročnější na výživu než embrya samic, proto se hladové matce nevyplatí donosit vrh s převahou samců, ale výhodnější je udržet mláďata méně náročných samic.

²³Ridley, Matt, Červená královna:[sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha:Portál,2007, s. 102. ISBN 80-204-0825-8

²⁴Ridley, Matt, Červená královna:[sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha:Portál,2007, s. 103. ISBN 80-204-0825-8

²⁵Ridley, Matt, Červená královna:[sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha:Portál,2007, s. 95. ISBN 80-204-0825-8

²⁶Ridley, Matt, Červená královna:[sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha:Portál,2007, s. 96. ISBN 80-204-0825-8

Další fascinující výsledky přineslo zkoumání vědce Tima Clutton – Brocka z univerzity v Cambridgi, který pozoroval populaci jelenů evropských. Ukázalo se, že životní podmínky matky neměly téměř žádný vliv na pohlaví kolouchů, ale sociální postavení matky ve stádě silně korespondovalo s poměrem narozených mláďat. Samice, které se těšily dominantnímu postavení, rodily více samců. Tyto skutečnosti motivovaly primatology ke zkoumání nevyrovnaného poměru pohlaví u určitých druhů opic. Meg Symingtonová²⁷ studovala peruánské chápany a vyzorovala jasný vztah mezi sociálním postavením samic a pohlavím jejich potomků. Sociálně nejnižší postavené samice rodily mláďata převážně samičího pohlaví, samice s nejvyšším postavením měly více samčích mláďat a poměr pohlaví mláďat samice se středním postavením byl vyrovnaný 1:1. Pozdější výzkum u makaků, vřešťanů a rhesusů vykázal zcela opačné výsledky. Vysoce postavené samice rodily více samiček, nízko postavené samice více samců. Následující rozporuplné a nejednoznačné výsledky vedly některé vědce k názoru, že se jedná o pouhé shody náhod. Ovšem faktem je, že u většiny druhů opic se odstavení samci odlučují od smečky a v pubertě se přidávají k jiné smečce, což bývá nazýváno samčí **exogamií**. U chápanů však domovskou smečku opouštějí samice, které tím ztrácejí šance na pozdější získání matčina postavení.

Dá se tedy předpokládat, že samice s vysokým sociálním statutem budou rodit mláďata takového pohlaví, které zůstane se smečkou, aby mohla zdědit vysoké postavení. Naopak samice s nízkým sociálním statutem porodí taková pohlaví, která od tlupy odchází a mláďata nezatížená svým nízkým původem tak mají lepší vyhlídky získat silnější postavení v jiné smečce. Zřejmě proto mají dominantní vřešťani, pavíani a makakové samičí mláďata, zatímco dominantní chápani rodí více samčích mláďat. Jedná se pozměněný Trivesův-Willardův model²⁸ nazývaný též jako model *kompetice o lokální zdroje*. Zjednodušeně se dá tvrdit, že silné sociální postavení vede k převaze plazení takového pohlaví, které v pubertě neopouští tlupu. Velkou neznámou však zůstává, zda se podobný model může aplikovat i při zkoumání člověka.

Mužský sociální status býváva dosti značně zděděný. Celosvětově rozšířeným jevem je tradice, že ženy obvykle odcházejí z domova a následují muže. Znamená to, že se v lidské společnosti vyskytuje podobně jako u lidoopů samičí exogamie, kdy synové častěji než dcery dědí svůj sociální status. Podle teorie Triverse a Willarda by se tedy mělo vyplácet rodit ženám a mužům s vysokým postavením syny, naopak pro lidi s nízkým sociálním statutem je výhodnější dcera. Poněvadž se ale jedná o téma natolik zatížené různými faktory, které ztěžují objektivní a statisticky spolehlivé hodnocení, nelze prohlásit tuto teorii za vědecky dostatečně podloženou.

Roku 1966 testovala psychiatrická Valerie Grantová (autorka teorie efektu návratu z války) z univerzity v Aucklandu osobnosti těhotných žen a povšimla si nápadného sklonu dominantnějších a citově nezávislejších žen. Takové ženy totiž častěji rodily chlapce, než ženy submisivní povahy. Sama se o výzkumu vyjádřila takto:

„Přišla jsem na ten nápad nezávisle na jakékoli studii v oborech, které by se podobnými problémy mohly zabývat, napadlo mě to, protože jsem si přála osvobodit ženy od vnitřních pocitů viny ze zplození dítěte, nesprávného' pohlaví.“²⁹

Bohužel je tento její výzkum jediným a přitom ještě nepřímým důkazem o souvislostech mezi sociálním postavením rodičů a pohlavím jejich potomků. Možná, že se časem setkáme s novými převratnými skutečnostmi, neboť lidská snaha po poznání

²⁷Ridley, Matt, Červená královna:[sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha:Portál,2007, s. 97. ISBN 80-204-0825-8

²⁸Ridley, Matt, Červená královna:[sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha:Portál,2007, s. 98. ISBN 80-204-0825-8

²⁹Ridley, Matt, Červená královna:[sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha:Portál,2007, s. 100. ISBN 80-204-0825-8

podobných mechanismů, které by mohly vést k objevení záhady vzniku pohlaví, je od nepaměti velmi silná a člověk nemůže odolat pokušení, k zasahování do těch nejtajemnějších zákoutí lidského života. Rozmnožování a určování pohlaví potomků k takovým tématům rozhodně patří.

Pravěký muž musel vyhledávat trvalou partnerku schopnou rodit zdravé a silné děti, aby si zajistil svoji budoucí reprodukční úspěšnost. Takové ženy představovaly na pomyslném reprodukčním žebříčku hodnot vyšší postavení, než ženy málo plodné, nebo dokonce vůbec neplodné. Jenže právě rozpoznání „reprodukční hodnoty ženy“ bylo a dosud je velmi obtížné, poněvadž jde o vlastnost, která se nemusí nutně projevovat zevnějškem, společenskou pověstí, rodinným původem, dokonce ani ženy samy nemají o svém reprodukčním potenciálu přímé vědomosti. Ovšem evoluce vyvinula u pravěkých mužů soubor mechanismů, které mají napomocť odhalit skrytou reprodukční hodnotu ženy.

Dvě základní kritéria pro úspěšnou reprodukci jsou mládí a dobré zdraví, proto se osvědčilo uplatňování přednosti těchto znaků, které jsou navíc dobře rozpoznatelné již ve stádiu seznamování. Proto je fenomén mládí zásadním mužským vodítkem při výběru partnerky a výmluvným důkazem je skutečnost, že po dvacátém roce života ženská reprodukční hodnota s přibývajícím věkem trvale klesá. Kolem čtyřicátého roku je ženská reprodukční schopnost nízká, po padesátce prakticky nulová. Znamená to tedy, že reprodukční období ženy tvoří jen zlomek jejího života. Evoluční logika však mimo této nejmarkantnější věkové preference vytvořila soubor vlastností, které se staly jakýmsi všeobecným standardem krásy.

„Naším předkům byly dostupné dva druhy pozorovatelných důkazů ženina zdraví a mládí: rysy tělesného zjevu, jako jsou plné rty, jemná a čistá kůže, jasné oči, zářivé vlasy, svalový tonus, a projevy chování, jako je štedrost, mladistvý krok, živá mimika obličeje, vysoký náboj energie. Tyto tělesné znaky signalizující mládí a zdraví a tedy reprodukční kapacitu jsou základními složkami mužských měřítek ženské krásy.“³⁰

Důraz mužů kladený na ženskou krásu je ale podnícen nejen reprodukčními důvody. **Společenské postavení muže**, které je důležitým faktorem při získávání zdrojů, působí bezprostředně na mužskou atraktivitu v očích žen. Dobré společenské postavení muže s fyzicky krásnou partnerkou po jeho boku signalizuje jeho sociální status, který může v budoucnu posloužit k jeho výhodné pozici na seznamovacím trhu. Přístup ke zdrojům a osobní status je nepřímě pozorovatelný, proto se zprostředkovává hmotnými předměty. Luxusní automobil, zlatý šperk, umělecké předměty, ale i značkové oblečení, představuje v podstatě důkaz o dostatku zdrojů, a to jak pro mužské konkurenty, tak pro případné partnerky.

„Experimentálně byl prokázán vliv atraktivních partnerek na mužův status. Když jsou lidé žádáni, aby vyhodnotili muže na jejich různé vlastnosti na základě fotografií těchto mužů s „manželkami“ různé tělesné přitažlivosti, důsledky se projevují především při hodnocení mužova statusu. Nehezci muži v páru s atraktivní manželkou jsou hodnoceni nejpříznivěji v kritériích týkajících se statusu, například v profesní prestiži, a to v porovnání se všemi ostatními kombinacemi dvojic, jako jsou hezcí muži s nehezkými ženami, nehezké ženy s nehezkými muži, a dokonce i hezcí muži s hezkými ženami. Lidé se domnívají, že obyčejně vypadající muž musí mít vysoký status, když dovedl vzbudit zájem úžasné ženy, a to hlavně

³⁰Buss, David M., Evoluce touhy:[strategie sexuálního chování]. Praha: Dauphin: Volvox Globator, 2009, s. 71,72. ISBN 978-80-7272-214-3

*z toho důvodu, že vědí, že atraktivní krásky mají jako partnerky vysokou hodnotu a tedy dovedou obvykle získat takového partnera, jakého se jim zachce.*³¹

V důsledku současné stimulace mužských, od pravěku utvářených vyhodnocovacích mechanismů, prostřednictvím medií, které jsou přesyceny vizuálními podněty, založenými na technicky dokonalé prezentaci dokonalosti spousty atraktivních žen, může docházet k projekci těchto virtuálních obrazů do reálného života. Následkem takové stimulace může být mužova nespokojenost s realitou a potažmo vzato i menší zavázanost vůči reálné partnerce. Tím jsou ženy podvědomě nuceny k nezdravému soupeření s těmito vysněnými obrazy. Důkazem je v historii nevídaný výskyt mentální anorexie, poptávka po invazivních zákrocích plastické chirurgie, astronomické sumy investované do prostředků na hubnutí. Je neuvěřitelné, co jsou ženy ochotny podstoupit v tomto konkurenčním boji. Ovšem je to boj v prostředí, na které evoluce člověka nepřipravila, neboť se vývoj doposud odehrával v „přirozeném“ prostředí a rozsahu.

Další, pro muže velmi důležitou, strategií při řešení adaptivních problémů při seznamování se ženami, je záruka otcovství jeho dětí. Jestliže u samic zvířat nastává období říje jen po určité době a je pro samce snadno rozpoznatelná, neboť je provázena pachovými vjemy, u žen probíhá ovulace skrytě, bez vedlejších viditelných příznaků. Tato skutečnost musela mít nepochybně vliv na mužské seznamovací strategie, protože na rozdíl od jiných samců, kterým postačí provozovat sex se samicí a střežit ji jen po dobu říje, lidský samec si nemůže být otcovstvím téměř nikdy jist a vstupuje do určitého rizika, že bude investovat své zdroje do cizích potomků. Částečným řešením tohoto rizika se ukázala instituce manželství. Ženatý muž si opakováním pohlavní aktivity během jednoho menstruačního cyklu zvyšuje šanci na zplodění vlastního dítěte. Reprodukční úspěšnost muže byla tedy přímo závislá nejen na jeho plodnosti a schopnosti zajistit zdroje sloužící k přilákání sexuální partnerky a pozdější materiální zabezpečení ženy resp. dítěte, ale zároveň zajištění její věrnosti. Proto se muži zaměřili ve svých seznamovacích strategiích nejen na fenomén krásy, rovněž pro ně byla důležitá ochota a schopnost ženy zřít se pohlavního styku s jinými muži. V opačném případě by snaha o předání mužových genů vyzněla naprázdno, dokonce by došlo k přesměrování zdrojů k výchově dítěte s geny cizího muže, tedy do „konkurenčních genů“.

„I moderní muži kladou na věrnost velký důraz. Když američtí muži ve studii o dočasných a trvalých partnerkách, vyhodnocovali 67 možných vlastností podle jejich žádoucnosti ve vážném vztahu, ukazovala se věrnost a sexuální loajalita jako nejoceňovanější charakterový znak. Všichni muži dávají této vlastnosti nejvyšší možnou známku - v průměru +2,85 na stupnici od -3,00 do +3,00. Muži považují nevěru za nejméně žádoucí vlastnost; hodnotí ji známku -2,93, což odráží vysokou hodnotu, kterou muži přisuzují věrnosti. Muži nesnáší promiskuitu a nevěru svých manželek. Nevěra trápí muže více než kterákoliv jiná bolest, kterou si mohou manželé vzájemně působit. Ženy se partnerovou nevěrou také nesmírně trápí, ale existuje ještě několik faktorů, jako například sexuální agresivita, které překonávají nevěru ve stupni utrpení působeného ženám.“³²

Výsledkem evoluce se u mužů vyvinula preference pro tělesně přitažlivé, mladé a věrné partnerky. Univerzálnost a celosvětová rozšířenost těchto preferencí dokládá, že se nejedná jen o lokální záležitost, omezenou na určitou kulturu, rasu, vzdělání či výchovu. Bohužel tento fakt vzbuzuje v mnoha lidech pocity nespravedlnosti a ukřivděnosti, neboť se fyzický zjev dá ovlivnit jen částečně a s věkem „bojovat“ nelze prakticky vůbec. V tomto

³¹ Buss, David M., Evoluce touhy:[strategie sexuálního chování]. Praha: Dauphin: Volvox Globator, 2009, s. 79. ISBN 978-80-7272-214-3

³² Buss, David M., Evoluce touhy:[strategie sexuálního chování]. Praha: Dauphin: Volvox Globator, 2009, s. 92. ISBN 978-80-7272-214-3

směru je evoluce zvláště k ženám nemilosrdná, jejich reprodukční hodnota s věkem klesá daleko rapidněji než mužská a do vylepšení vzhledu jsou ochotny investovat nepředstavitelné finanční prostředky.

*„Po jedné přednášce autora této knihy (David M. Buss – Evoluce touhy) na téma pohlavních rozdílů při volbě partnera mi jakási posluchačka doporučila, aby badatelské nálezy tohoto druhu uchovala v tajnosti kvůli bolesti, již by způsobily ženám. Ženy to podle ní mají v tomto muži ovládaném světě už beztak dost těžké, aniž by jim vědci museli říkat, že jejich seznamovací problémy jsou založeny na mužské evolučně vyvinuté psychologii. Ale není pravděpodobné, že by zakrývání této pravdy něčemu napomohlo, stejně jako by nepomohlo zakrývání faktu, že lidé mají vyvinuté preference pro zralé šťavnaté ovoce, tyto preference změnit. **Brojení proti mužům** kvůli důležitosti, kterou kladou na krásu, mládí a věrnost, je jako brojení proti masožravcům proto, že preferují živočišné bílkoviny. **Přesvědčovat muže, aby se nevzrušovali** příznaky zdraví a mládí, je jako přesvědčovat je, že nemají pociťovat chuť cukru jako sladkou.“³³*

Důkazem, že v partnerských vztazích byl problém sexuální nevěry řešen již od prvopočátku, nám dokládají adaptivní vztahové mechanismy, které se uplatňují do současnosti. V dnešní době sice už není tak lpěno na panenství partnerky jako tomu bylo v minulosti, ale přece se preference sexuální loajality vyžaduje napříč celým světem, bez rozdílu kulturních a politických tradic. I přes moderní kontrolu porodnosti prostřednictvím vysoce spolehlivé antikoncepce, se mužova snaha o věrnost partnerky ani v nejmenším nevytratila. Tato preference je evolučně natolik zakotvená v naší sexuální psychologii, že ovlivňuje chování jedince prakticky stejně jako v pravěku. Pokud by si partneři byli vždy v sexuálních vztazích věrni, patrně by se podobná adaptace vůbec nevytvořila. Ale realita je jiná a znamená to tedy, že navazování krátkodobých sexuálních vztahů a příležitostný sex, doprovází lidskou společnost od počátku její existence. Předpokládáme-li u náhodného sexu souhlas obou osob, pak je zřejmé, že v nějakém měřítku musely ženy provozovat takový způsob chování již v prehistorii. Pokud by totiž ženy v celé evoluční minulosti neměly „předmanželský“ sex a sexuálně by udržovaly poměr jen s jedním partnerem, příležitosti pro takové jednání mužů by se natolik omezily pro nedostatek svolných partnerek, že by tento mužský povahový rys musel časem zákonitě vymizet. I když je toto téma pro lidstvo fascinující, stále je předmětem určitého tabu. Celý rozsáhlý výzkum se zaměřuje výhradně na lidské páření v manželství, nebo v nějaké formě pevného partnerského soužití, neboť intimita mimomanželských aktivit bývá natolik „utajena“ pro vědecký výzkum, že ji prakticky objektivně zkoumat nelze.

³³ Buss, David M., Evoluce touhy: [strategie sexuálního chování]. Praha: Dauphin: Volvox Globator, 2009, s. 93. ISBN 978-80-7272-214-3

3.2 Co Schopenhauer a Nietzsche nevěděli

Devatenácté století bylo jistě zdrojem skutečně významných vědeckých objevů, zrodilo mnoho umělců, vynálezců i filozofů, mezi nimiž se dodnes skví jména Schopenhauera a Nietzscheho. Přestože byli velkými filozofickými mysliteli, vycházeli z dostupných vědeckých poznatků tehdejší doby, které byly v mnoha směrech nepřesné nebo i mylné. Darwinova evoluční teorie již zasáhla jejich myšlení, ale povědomí o molekulách DNA, chromozomech, jejich složení, struktuře, vlivu na genetickou výbavu člověka, tyto skutečnosti byly známy až o mnoho let později po smrti těchto filozofů. Dokonce ještě minimálně první polovinu dvacátého století se vědci snažili zkoumat převážně, **jak** fungují evoluční systémy, než aby se soustředili i na otázky typu: **proč** se tak děje? Nietzsche ani Schopenhauer nemohli mít znalosti srovnatelné s poznatky dnešní doby, nemohli ani sdílet výsledky své tvořivosti rychlostí dnešních komunikačních systémů, jen obtížně by mohli srovnávat a konfrontovat své domněnky s jinými kolegy, a přesto nebo možná právě proto, že se mohli spolehnout jen na vlastní intelekt, inteligenci a životní zkušenost, byli schopni zanechat po sobě dílo, které ovlivnilo myšlení nejen filozofů devatenácté století, ale prakticky jsou jejich teorie a myšlenky dodnes aktuální, byť někdy rozporuplně vnímané.

Dnešní globalizovaný svět může poskytnout takové množství informací a výzkumů, o jakých se dříve nikdo ani neodvážil pomýšlet. Avšak mnohdy jsou opomíjeny základní filozofické principy, založené na „hledání pravdy“. Schopenhauer píše: *„Avšak jedině ten, kdo nějakou pravdu pozná z jejích důvodů a promyslí do důsledků, kdo rozvine celý její obsah, přehlédne její dosah a s plným vědomím její hodnoty a důležitosti ji zřetelně a v souvislostech vyloží, jenom ten je objevitelem této pravdy... **Objevitelem věci je jen ten, kdo ji povznesl a uchoval při vědomí její hodnoty, ne však ten, kdo ji náhodně jednou vzal do ruky a opět ji nechal padnout;** či jako je objevitelem Ameriky Kolumbus, ne však první ztroskotanec, kterého tam jednou vyvrhly vlny.“*³⁴

³⁴ Schopenhauer, Arthur, O filosofech a filosofii. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1999, s. 98. ISBN 978-80-7254-891-0

3.3 Dílčí závěr

Zkusíme li zapátrat po něčem, co podstatného ze soudobého vědeckého poznání a technologií našeho světa, by mohlo Schopenhauereovi nebo Nietzschemu zásadně změnit, či razantněji ovlivnit jejich filozofii, obávám se, že nenalezneme nic závratně převratného. **„Přehrdý Evropane devatenáctého století, ty šíliš! Tvé vědění nezavršuje přírodu, nýbrž jen zabíjí tvou vlastní přirozenost. Jen zkus jednou měřit výši toho, co víš, hloubkou toho, co můžeš.“**³⁵ Případá mi tento Nietzscheho výrok ještě dnes natolik aktuální, jako by byl vysloven včera a ne už v devatenáctém století. Lze polemizovat o tom, že dnešní věda a člověk toho „ví a může“ mnohem více, než věda v století devatenáctého. Ovšem přirozené životní principy, uvažování a strategie člověka se změnily jen minimálně a touha po „*pravdě a poznání*“ je stejně aktuální, jako ve všech dobách minulých. A pojem pravdy je stále stejně diskutovaným pojmem, stále spíše filozofickým obratem, nesnadno uchopitelnou definicí, která se z každého úhlu pohledu tváří jinak, a kterou si každý jedinec vyloží a přizpůsobí obrazu svému. Co člověk, to názor a každý názor v sobě nese kus individuální pravdy. Avšak můj dojem je, že se často „hledání pravdy“ až příliš zaměňuje s vymyšlením argumentů pro obhajobu vlastních idejí, než skutečné pátrání po podstatě věci, po jádru skutečnosti samotné. A posléze se povrchní názor individua prezentuje jako jeho poznání, jako absolutní pravda, která jen ale postihuje zdánlivou realitu, zatímco skutečná pravda je ukryta hluboko pod tvrdou slupkou dosud nepoznaného.

Lidé nejsou asexuální a potřebují sexualitu ke svému rozmnožování. Zní to jako banální samozřejmost, kterou zná již mnohé malé dítě, ale sexualitu nelze stavět do jedné řady se způsobem rozmnožování. Proč se lidé rozmnožují právě sexuálně, to se snaží vědci průkazně vysvětlit již celá desetiletí. Prozatím se ale jen jedna teorie střídá s jinou. V roce 1858 uveřejnili Charles Darwin a Alfred Russel Wallace poprvé v historii vysvětlení mechanismů evoluce a prakticky okamžitě se evoluce stala středem pozornosti, i když výklad o postupném pokroku od primitivního, až k nikdy nekončící cestě k dokonalosti, se později ukázal jako mylný. Zde se opět naskytá výstižný příměr k Červené královně – ať lidstvo běží vpřed seberycheji, zůstává v podstatě stále na místě. Průmyslová revoluce ulehčila hodně pozemšťanům manuálně namáhavou práci, ale vybrala si svou daň v podobě zdevastované přírody, uspěchaného životního stylu, neustálého stresu, konzumního přístupu k životu, neopomenutelně i na primární lidské schopnosti rozmnožovat se přirozeným sexuálním způsobem, bez využití asistované reprodukce. Lidstvo zná technologie, které umožňují nejen pozorovat vzdálené planety, dokonce k některým i vysílá své výzkumné mise, a přitom neumí vyřešit některé základní lidské problémy na planetě domovské. **„Evoluce není vzestup po žebříku, ale jednotvárná dřina na rotopedu, který vás nikam nedoveze.“**³⁶ Takto výstižně postihl evoluci M. Ridley.

³⁵ Nietzsche, Friedrich, Nečasové úvahy I. Praha: Mladá fronta, 1992, s. 146. ISBN 80-204-0289-6

³⁶ Ridley, Matt, Červená královna: [sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha: Portál, 2007., s. 26. ISBN 80-204-0825-8

❖ ANALYTICKÁ ČÁST

4. Muž versus žena (mýty a fakta)

4.1 Diference primárních zájmů

„Muži jsou lháři, jsou nestálí, falešní, darebáci, pokrytečtí, nadutí a ničemní, ženy jsou klamavé, ješitné, zvědavé a plné domýšlivosti. A přece existuje něco vznešeného a svatého: je to spojení těch nedokonalých a strašných osob – muže se ženou.“

Louis Charles Alfred de Musset³⁷

Neodvážuji se tvrdit, zda důkladné a rozsáhlé studie zabývající se ženami a muži, přinesly lidské společnosti něco zásadního pro korekci pojetí a vnímání běžného života. Něco, co by markantně změnilo vztahy mezi mužem a ženou, něco průkazně pozitivního, co by kladně ovlivnilo život běžného, nejen partnerského soužití. Někdy to spíše vypadá, jakoby se hledala nová a vědecká pojmenování pro stará již známá fakta. Naneštěstí se i poměrně seriózně tvářící výzkumy zabývají „morálními aspekty“, které by mohly u veřejnosti vzbudit pohoršení. Jenže empirický výzkum by se měl, podle mého úsudku, zabývat fakty a eventuelní morální souvislosti přenechat filozofům. Přestože se dnes pojem **morálka** uplatňuje snad ve všech oblastech lidského konání, obvykle slouží jen jako módní doplněk, jakési klišé sloužící k vyplnění jinak bezobsažného prázdna. Až příliš často se zásadní vědecké pojednání prokládá určitou formou omluvy za to, že byl vysloven názor, byť empiricky podložený, leč svým obsahem společensky nevhodný a u veřejnosti jen málo akceptovatelný. Ale není to jen fenomén dnešní doby.

Dokonce ani sám „velký“ a jinak bezesporu svobodomyšlný a nezávislý Schopenhauer se ve svém díle Svět jako vůle a představa nevyhnul určitému druhu obhajoby, za jeho „metafyziku pohlavní lásky“, když předpokládá, že jím vyslovené principy lidského párování, nebudou právě hitem zamilovaných. A nemýlil se. Jeho nekonformní a přímočaré vyjádření myšlenky, jej ocejovalo jako **misogyna**, jako někoho kdo nenávidí ženy. Zajisté se v Schopenhauerově tvorbě najde dostatek nevybíravých obrátů o ženách. Stejně tak se ale kriticky vyjadřuje např. k vědcům a úpadku používání latiny jakožto společného vědeckého jazyka Evropy. Nevyjadřuje tím ale nenávist vědcům. Přiznám se, že i já vězím v pochybnostech, zda jsem schopen zcela nezávisle a svobodně prezentovat určité myšlenky o ženách, neboť jsem muž, a již to samo o sobě by mohlo být důvodem k tomu, aby každé mé slovo ještě před svým vyřknutím, bylo již předem považováno za podjaté, zatížené uvažováním muže, a tedy neobjektivní. I s tímto rizikem se pokusím o co možná největší objektivitu předložených názorů.

Komplikovanost vztahů mezi mužem a ženou, pochází především z odlišných priorit a seznamovacích strategií, kterými jsou lidé evolučně vybaveni. Ženská všeobecná představa

³⁷ <http://citaty.net/autori/alfred-de-musset/> (15.2.2012)

o mužích je vesměs taková, že od nich chtějí a očekávají především jen sex, a to pokud možno bez jakýchkoliv závazků a citových vazeb. Bylo by pokrytecké tento fakt popírat, muži jsou skutečně silně motivováni touhou dobývat ženy. Jejich snaha si ženu podmanit bývá často rafinovaným způsobem zahalována do rozmanitých namlouvacích strategií. Rozdílné očekávání mužů a žen, může značně komplikovat vzájemné vnímání, neboť sociálně připravené ženy pojmají sexualitu jako velmi intimní a silně citovou záležitost, doprovázenou mnoha aktivitami, jako např. emotivním rozhovorem, mazlením, objímáním, ale nikoliv nezbytně nutně samotným pohlavním stykem. Pro muže je však zpravidla takovéto pojetí sexuality druhořadé, primárním zájmem zdravého muže je obvykle fyzický akt, vedoucí k penetraci a jeho orgasmu. David Buss vysvětluje seznamovací strategie následovně:

„Signály sexuální dostupnosti bývají tedy někdy součástí širší strategie pro nalákání muže do dlouhodobého vztahu. Někdy je pro ženu jedinou možností, jak získat pozornost a vzbudit zájem muže, nabízet se jako nekomplikovaná sexuální komodita bez zjevných háček a pastí. Muži v zásadě nenechají ležet ladem žádnou sexuální příležitost, je-li cena za ni v podobě vynaložených zdrojů nebo, nedej bože, závaznosti stlačena dostatečně dolů. Jakmile žena získá sexuální přístup k vyhlédnutému muži, vytěží už ze své blízkosti příležitost pro postupné prosazení svých zájmů, pro učinění muže na ní závislým a pro postupné zvyšování jak prospěchu, kterého se muži dostane skrz setrvání s ní ve vztahu, tak ztrát, které by na něj dopadly při pokusu ji opustit. To, co se původně zdálo jako snadný zisk bez zjevných komplikací a nákladů, nakonec skončí jako zisk zaplacený tvrdou valutou závazku. Muži používají podobnou taktiku při hledání trvalé partnerky tím, že se pokoušejí minimalizovat náklady, které musejí vynaložit na zvýšení své všeobecné přitažlivosti. Jestliže ženy používají jako vnadidlo sex, vnadidlem mužů jsou investice. Protože mužské psychologické mechanismy se neustále zabývají možnostmi krátkodobých sexuálních dobrodružství, využívají ženy těchto mechanismů jako prvního kroku směrem k pozdějšímu vlákání muže do závazného svazku.“³⁸

Znamená to tedy, že ženy jsou si velmi dobře vědomy mužských seznamovacích strategií a jejich podvědomí je instinktivně nutí nedůvěřovat mužům, protože cítí riziko zneužití ke krátkodobé, nezávazné aféře, která by navíc nemusela zůstat bez následků. Takové jednání ale může být ziskovější jen pro muže, neboť v případě eventuálního těhotenství nese žena veškeré riziko spojené se zdravotní zátěží a zvýšenou potřebou zdrojů. Evolučně zakotvené ženské „zdráhání se“ je logickou a účinnou obranou před mužským sexuálním imperativem, který pudově vede muže k plození a šíření genů silněji, než k monogamnímu svazku s jedinou ženou. Vzájemná interakce mezi mužem a ženou, při níž mají vytýčené budoucí cíle budít zdání, že jde oběma o společnou věc, jsou ve skutečnosti jen kamufláží, jakousi lstí, sloužící k prosazení vlastních individuálních zájmů.

A právě z pomyslné mužské výhodnější pozice při seznamovacím procesu, může plynout podvědomé přesvědčení žen o tom, že svět je výhodnější pro mužské pohlaví, a že už jen úděl „narodit se ženou“ je vlastně nespravedlnost, a to jak z hlediska biologického, tak i sociálně-kulturního. Feministickému hnutí patří nezměrné díky za prosazení ženských práv, o tom není pochyb, ale zároveň se ukázala i druhá strana mince. Ženské hnutí sebou přineslo i nové pohledy na společný život muže a ženy, na vnímání ženy ve společnosti, jakož i na vzdělávání dívek a žen. Negativní moment nastává v okamžiku, kdy je žena vychována v tradičním prostředí a ztotožní se svou „ženskou rolí“, ale její aktuální životní prostor je poznamenán feministicko – emancipačním vlivem. V takovém klimatu se žena nemůže skutečně svobodně seberealizovat podle svého, i když částečně výchovou vnuceného,

³⁸ Buss, David M., Evoluce touhy:[strategie sexuálního chování]. Praha: Dauphin: Volvox Globator, 2009, s. 155. ISBN 978-80-7272-214-3

přesvědčení. Feministické okolí ji nabádá a někdy dokonce nutí, přejímat momentální trendy „správného“ ženského chování a odchylka od proklamovaných norem je považována za slabost a ustupování muži, nebo dogmatické tradici androcentrické společnosti. Nastává tím opětovné vnucování nových a těch „jedině správných“ forem myšlení, které mají vystřídat či spíše vytlačit ty starší, již dříve vnucené. Následkem může být protrahovaný stav nespokojenosti až pocit neštěstí, neboť se v ženské psychice příživuje neustálý pocit ukřivdění a nutnosti permanentního boje za svá, muži potlačovaná, práva.

Vycházíme li z evoluční skutečnosti, že ženská psychika byla od prvopočátku utvářena a přizpůsobována především k pudovému imperativu starosti o potomstvo, pak nelze ženskému „syndromu věčné nespokojenosti“, velice účelně sloužícímu k vyburcování muže k větším výkonům, nic vyčítat. Žena trvale spokojená s přísunem minima zdrojů, měla pravděpodobnost úspěšného přežití sebe a svých dětí mnohem menší, než naopak žena stále nespokojená, která neustálým „povzbuzováním“ muže nutila k dostatečnému a trvalému přísunu zdrojů pro sebe i potomstvo. Kéž by ale takové zjištění pomohlo třeba jen jedinému muži, který takové „povzbuzování“ k většímu výkonu musí slýchat od ženy denně a vůbec nechápe, že je to vlastně pro dobro jeho, i jeho genů.

4.2 Znevýhodňování pohlaví ve vzdělávacím procesu

Připustíme li, že rovnosti přístupu dívek ke vzdělání bylo již zcela dosaženo³⁹, začne se objevovat nový fenomén, a sice znevýhodňování chlapců v procesu vzdělávání. Statisticky se ukazuje, že dívky více aspirují na vyšší vzdělání než chlapci a ti také častěji než dívky končí bez vzdělání ukončeného maturitou. Osmdesátá léta dvacátého století se soustředila jednostranně především na výzkum vzdělávání mladých žen, ovšem aktuálně dostupné mezinárodní výzkumy, přinesly závažné zjištění o rostoucím vzdělanostním handicapu mladých mužů, který se projevuje zejména těmito aspekty:

- lepšími školními výsledky žen a dosahováním vyššího vzdělání
- investice žen do vzdělání vykazuje oproti mužům rychlejší i vyšší návratnost
- výkon mužů jeví znaky **bimodality**, kdy je muž buď na akademické úrovni, nebo silně podprůměrný, až slabý student

Příčiny této reality jsou bouřlivě diskutovaným tématem odborníků, ale podle mého, a jistě nejen mého, názoru může být jedním z možných faktorů, podílejících se na znevýhodňování chlapců ve školním prostředí, poměr pohlaví pedagogů ve školském systému. Na 1. stupni ZŠ představuje poměr žen dokonce 94%. Jednoznačná převaha učitelek nad učiteli je realitou dneška a sehrává významnou roli při vytváření obrazu o studijním výkonu chlapců. Objektivně hodnotit samotný fakt diskriminace není tak snadné, jak by se mohlo na první pohled zdát, neboť si vědecké výzkumy v mnohém protirečí. Zatímco např. jedna studie interpretuje častější zadávání zodpovědného úkolu pedagogem „hodné dívce“ jako její znevýhodnění, jiná studie zase pokládá toto zaměření na dívku, jako snížení příležitosti bližší možné spolupráce chlapce s pedagogem, vedoucí k demotivaci chlapců. Častá rozporuplnost ve výsledných závěrečných prezentacích výzkumů někdy až nabádá k domněnce, že se výsledek šetření definuje již předem, a to podle potřeby zadavatele projektu. Pokud jsou totiž vhodně nastaveny indikátory měření, může se docela s velkou

³⁹ http://www.genderonline.cz/uploads/d032bfe8b3fc5501e3ac45e8057e2c5e71981ceb_muži-na-okraji.pdf (28.1.2012)

spolehlivostí odhadnout konečný výsledek výzkumu. Nevhodné nebo někdy dokonce mylné vyvozování závěrů výsledků výzkumu, pomínou-li možnost záměrného manipulování s fakty, se bohužel stává součástí hlavních argumentů při strategickém plánování budoucnosti na státní, zákonodárné úrovni, což může mít pro další generaci, ne-li několik generací po nás, nedozírné důsledky. Instrukce PISA (Programme for International Student Assessment), provádějící mezinárodní šetření zaměřená na vzdělávání již od roku 2000, zveřejňuje každé tři roky výsledky svých výzkumů. Nové aktuální poznatky o úrovni vzdělání patnáctiletých mladých žen a mužů, mají napomáhat ke zlepšování systému a strategií vzdělávání. Domnívám se, že ne zcela jednoznačně plní svoji funkci. Důkazem necht' je různá politická interpretace jednoho zjištěného faktu v jednotlivých zemích, ve kterých šetření probíhalo. Poslední výsledky z prostředí českého vzdělávání nedopadly dobře. Příčiny lze odvodit v podstatě ze dvou hlavních názorových proudů. Jedna skupina „odborníků“ tvrdí, že je na vině absence nezbytné reformy školství, o které se hovoří minimálně posledních deset let. Druhá část „odborníků“ klade vinu na bedra probíhající, údajně špatné reformě. Samozřejmě, že o své pravdě jsou přesvědčeny oba tábory. Slovo odborník kladu záměrně do uvozovek, neboť se zdá, že i v oblasti vzdělávání se považuje za odborníka snad opravdu každý.

5. Schopenhauer a Nietzsche – bezdětní realisté, ale i snílci

Ironií osudu zůstává skutečnost, že tito dva bezesporu velmi významní filozofové, kteří se ve svých dílech dosti frekventovaně věnovali budoucnosti lidstva a výchově nově nastupující generace (u Nietzscheho zplození „nadčlověka“), zůstali sami bez potomstva. Nietzsche měl zřejmě k ženskému protějšku bližší vztah než Schopenhauer, minimálně v jeho bouřlivých studentských letech se údajně rozhodně ženské společnosti nestránil. Přesto se objevovaly zmínky, o jeho homosexuálních sklonech. Údajně už za studií v Lipsku sice měl erotické kontakty se ženami, ale nikdy se nejednalo o dlouhodobější vztah. Faktem je, že v 19. století se v Německu trestal pohlavní styk s osobou téhož pohlaví až pěti lety vězení. Proto by eventuelní homosexualitu musel Nietzsche nutně skrývat. Spekulace podpořily jeho časté pobyty v Itálii, kde se homosexualita relativně tolerovala. Zároveň Nietzscheho obdiv homoerotické literatury, jako jsou Anakreónovy básně, Platónova Hostina, kde se obdivuje pojem chlapecké lásky. Další „náhodou“ je seznámení s Lou Andreas-Salomé. Toto setkání prý zinscenoval židovský spisovatel a Nietzscheho intimní přítel Paul Rée v chrámu svatého Petra ve Vatikánu. Pokud připustíme, že byl Rée považován také za homosexuála a jeho vztah s Lou byl více přátelský než sexuální, pak může Nietzsche logicky zapadnout do této mozaiky lidských osudů. Bohužel pravou skutečnost lze vypátrat jen s kriminalistickou horlivostí, neboť devatenácté století nepřipouštělo zveřejňování takových intimních informací a pozdější nacistická propaganda musela o něčem tak „pobuřujícím“ mlčet a popř. pozměňovat historii. Pro diktátorský nacistický režim by bylo nemyslitelné zveřejnění eventuelní Nietzscheho homosexuality, jakožto i přiznání duševní nemoci a skutečnosti, že minimálně posledních dvanáct let pobýval na psychiatrických klinikách a v péči matky a později sestry, zemřel jako „šiléný“. Není to nic nezvyklého, žádný národ se příliš nechlubí neduhy svých národních velikánů. Ostatně „náš“ Bedřich Smetana se stal rovněž obětí nekonečných spekulací o jeho nákaze luetickou infekcí, ale už jen zmínka o syfilidě vyvolá vlasteneckou nechuť znát skutečnou pravdu. Podobná odhalení nepřispívají k tradiční glorifikaci významných osobností a nejspolehlivějším prostředkem je vytvoření tabu, které ale sebou nese riziko vytvoření četných, leckdy i zcela smyšlených spekulací, nahrazujících utajovanou skutečnost.

Je třeba připustit i možnost, že se Nietzsche stal obětí pomluv závistivých kolegů, kteří se nebyli schopni vyrovnat s Nietzscheho vlivem na evropskou kulturu, a proto se snažili jeho práci degradovat. Příliš často se poukazovalo i v odborných kruzích na Nietzscheho nemoc, aby se zlehčilo jeho dílo, respektive aby bylo vnímáno jako dílo paralytika. Ale možná právě nemoc měla velký podíl na Nietzscheho filozofické práci a vyvedla na světlo světa myšlenky, které jsou dodnes předmětem vášnivých diskuzí. Nietzscheho pojetí „nadčlověka“ bylo hrubě deformováno nacistickými ideami a i prokázané falšování písemností jeho antisemitistickou sestrou Elizabeth, která posmrtně vydala ideově upravené bratrovo dílo pod názvem *Vůle k moci*. Zvláštností je, že jeho pojem „nadčlověka“ nikde přesně nedefinuje. Jedině snad ve vyjádření „*Der Übermensch ist der Sinn der Erde - Nadčlověk je smysl země*“⁴⁰, ale to je spíše představa o ideálním, zdravém a silném člověku, než konkrétní definice výrazu, který ostatně sám Nietzsche minimálně fyzickou podstatou rozhodně nenaplnoval.

Přes všechnu rozporuplnost a kontroverznost Nietzscheho života a díla, mu nelze upřít filosofickou nesmrtelnost už jen tím, jak významné osobnosti např. v oblasti psychologie ovlivnil. Ať už se jednalo o tvůrce analytické psychologie Carla Gustava Junga, nebo zakladatele individuální psychologie Alfreda Adlera, nebo Sigmunda Freuda. Ještě dříve než Freud si Nietzsche utvořil představu o duši jako soustavě pudů, Nietzsche však nestavěl do

⁴⁰ Nietzsche, Friedrich. Tak pravil Zarathustra. Praha: Odeon, 1968, s. 25.

popředí pud sexuální, ale pud agrese, který později Freud uznal jako pud smrti. Ještě za Nietzscheho života se propagací jeho díla zabýval dánský literární historik židovského původu Georg Cohen Brandes (1842-1927). Nesmazatelný vliv měly Nietzscheho ideje na švédského spisovatele a dramatika Augusta Strindberga (novela Čandala z roku 1889, román Na břehu moře z roku 1890 či novela Stříbrný mokřad z roku 1898 atd.). Výčet slavných osobností, které se nějakým způsobem přihlásily k Nietzscheho myšlenkám je až ohromující. Logicky převažují osobnosti německy píšící: Wilhelm Dilthey, Gerhardt Hauptmann, Karl Kraus, Hermann Hesse, Oswald Spengler, Ludwig Klages, Georg Simmel, Max Scheler, Robert Musil, Georg Trakl, Ernst Jünger, Stefan George, Albert Schweitzer, Thomas a Heinrich Mannovi, Stefan a Arnold Zweigové, Karl Jaspers, Lion Feuchtwanger, Gottfried Benn, Martin Heidegger a další). U nás prý k nim patřili i František Xaver Šalda (1867-1937), Josef Svatopluk Machar (1864-1942) a zejména svérázný spisovatel s výrazně abnormální osobnostní strukturou Ladislav Klíma (1878-1928) a i další, dnes už téměř zapomenutí literáti, například Dr. František Zavřel, ve Francii André Gide, v angloamerické oblasti byly reakce na Nietzscheho dílo jen okrajové, snad až na určitý vliv jeho díla na G. B. Shawa. První československý prezident T. G. Masaryk věnoval rovněž ve svých Ideálech humanitních z roku 1901 jednu kapitolu Nietzschemu, ale pro Masaryka, jakožto obhájce humanismu a idejí, bylo Nietzscheho odmítání křesťanství a „morálka otroků“ neslučitelné s jeho představami o světě.

Pokud Nietzscheho bezdětnost mohla být způsobena jeho nemocemi, eventuální homosexualitou a neschopností navázání dlouhodobějšího partnerského vztahu se ženou, u Schopenhaura je situace intimního života známa jen minimálně. Ale domnívám se, že jeho sexuální orientace není tím nejpodstatnějším, co ovlivňovalo jeho názory na ženy, lásku a partnerské vztahy. Zároveň bych se chtěl vyvarovat určitému stereotypnímu smýšlení o lidech, kteří se nikdy neocitnou v manželském svazku. Automaticky se předpokládá, že je dotýčný muž nebo žena nějakým způsobem defektní. Schopenhauer byl velmi zásadový člověk, jeho popírání vůle k životu nasvědčuje o jeho velmi složité osobnosti, byť jistě geniální. Ale zřejmě si i sám uvědomoval, že trvalé soužití s jinou osobou (ať už jakéhokoliv pohlaví) je velmi problematické a jen obtížně by byl býval k sobě našel osobnost, se kterou by po svém boku mohl spokojeně kráčet společnou cestou života. Nepochybně i vztah s matkou musel mít nemalý vliv na jeho psychiku a zvláště na utváření schopnosti navazovat kontakty se ženami. Mladý Schopenhauer byl totiž matkou intelektuálně silně podceňován, neboť se ona považovala za geniální spisovatelku a nepředpokládala, že by se v jedné rodové linii mohli vyskytnout dva géniové po sobě. Jejich rozepře vedla k doživotní nenávisti a omezení veškerých kontaktů. Zřejmě to byl mezník v jeho životě a dá se předpokládat, že tento osobní konflikt dopomohl ke kritickému postoji vůči ženám. Stejně tak i nezáměr veřejnosti o jeho dílo, provázelo Schopenhaura téměř celým životem. Nepolevoval však ve svých názorech a snad i díky skromné rentě po otci, si mohl dovolit zarputile a hrdě obhajovat proti všem své celoživotní dílo. Uznání se dočkal až pár let před svou smrtí, když jeho dílo probudilo zájem, především u nefilozofické veřejnosti. Pokud prožil Schopenhauer většinu života v pesimistické skepsi, pak se alespoň na jeho konci mohl těšit z optimismu.

6. Válka pohlaví, nebo jen „gendermánie“?

Sociologický konstrukt **gender** (z lat. genus, generis = rod) bývá mylně zaměňován za biologicky determinované pohlaví. Skutečný význam tohoto slova, vyjadřuje sociálně vytvořený soubor chování a vlastností, v danou dobu a v určitém místě, pro společensky akceptovatelný obraz muže a ženy. Obecně je gender vnímán jako přirozený a neměnný, ale skutečností je, že jde o historicky a kulturně podmíněnou konstrukci. Každá společnost vytváří na základě svých kulturních tradic atmosféru, ve které jsou vychovávány děti. Feminita a maskulinita jsou vztahové konstrukty, které vštěpují utvářející se dětské osobnosti roli mužnosti nebo ženskosti. Jde však o proces negativního porovnávání, být mužný znamená nebýt ženský a opačně. Mužnost a ženskost se staví na úroveň polaritních hodnot a každý jedinec může být na základě souboru svých vlastností umístěn blíže jednomu, či druhému pólu. V dětství, zvláště pak v období dospívání, se vytváří společenský i rodinný tlak na muže a ženy, který určuje zachovávání tradičního stylu chování. Tím vznikají genderové stereotypy, které normativním způsobem určují, jak by měl vypadat ideální muž a žena. Současný trend hlásá přibližně tolik, že stereotypická žena je fyzicky atraktivní, empatická, emocionální, více pasivní, pohybující se více v soukromé sféře, zaměřená především na péči o rodinu. Naproti tomu stereotypický muž by měl být silný, dominantnější, vzdělaný, aktivní, ochránce rodiny, schopen vybudování pracovní kariéry pro zajištění zdrojů, orientován spíše na veřejnou sféru.

Genderové výzkumy zažívají posledních pár desetiletí obsáhlých rozměrů, stávají se nezbytnou součástí rétoriky politických kampaní, oddělení gender výzkumu na univerzitách jsou samozřejmostí systému akademického vzdělávání. V každé společnosti se vykytuje řada problémů, ovšem málokteré „problematice“ se věnuje pozornost v takové míře a s takovým nasazením, jakou je oblast gender. Nejsem přesvědčen, zda je skutečně zapotřebí tolik institucí, které mají údajně hájit zájmy jednotlivých pohlaví. I když nemohu zapřít svůj subjektivní pocit, že jde výhradně o práva žen. Ať už je to Rada vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů, zabývající se prakticky jen diskriminací žen, Sekce pro rovná práva žen při Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR, jednotlivá oddělení ministerstev pro dozor nad zaváděním Závěrů pekingské konference žen do praxe, Rada vlády pro lidská práva, která se rovněž angažuje ve feministických požadavcích, Asociace neziskových organizací za práva žen a jiné neziskové ženské organizace, jakoby nezávislé na státní struktuře, ale v podobě grantů úzce finančně závislé na státních financích. Ženy si zaslouží zajisté ohleduplnost a podporu společnosti, nemají v žádném případě snadnou životní úlohu. Už jen biologická stránka fyzické zátěže spojené s mateřstvím. Zajisté také následnou výchovou a péčí o děti, která je stejně tak psychicky náročná, ne-li náročnější než těhotenství a sám porod. Jenže podle počtu institucí a finančních zdrojů vynakládaných na „ochranu“ ženských práv, se žena jeví podobně jako by byla ohrožený druh, kterému hrozí vyhynutí. Nemohu souhlasit s názorem, že se za posledních, zhruba sto let, nedosáhlo pokroku v procesu zrovnoprávnění žen a mužů. Dosáhlo a prokazatelně. Ale stejně tak se vytvořilo množství výnosných postů, zabývajících se výhradně feministickou problematikou, právníky počínaje a psychology konče. Logika napovídá, že permanentní udržování „ženské diskriminační nálady“, může vyhovovat početné skupině „odborníků“, kteří rádi přispěchají na pomoc při řešení problému, a pokud problém není, tak se uměle vytvoří. Není to ostatně tak složité, neboť za diskriminaci lze považovat téměř cokoli, byť by to měl být jen nelibý pohled třeba číšníka, těsně před zavírací hodinou.

Ve vrcholné politice stále zaujímají čelné postavení muži. Celá Evropská unie hovoří o potřebě, ba i nezbytné nutnosti většího zastoupení žen v politice. Ne že by mě taková prohlášení příliš vzrušovala, ale jen vyvolává neveselé vzpomínky na proklamace minulého režimu, hlásající plnění schválených závazků, usnesení závěrečných ustanovení Ústředního výboru atd. Direktivně nařizovat procentuální zastoupení pohlaví v politických garniturách je utopickou myšlenkou. Nařídít lze de facto vše, otázkou je vymahatelnost i reálnost a smysluplnost takových nařízení. Případá mi dost absurdní situace, kdy některá demokratická strana bude perzekuována za malý počet žen na stranické kandidátce. Já osobně o politickou kariéru nestojím a nedovedu si představit, že by mě někdo nutil kandidovat, navíc ještě ne kvůli mým lidským kvalitám, ale proto že jsem mužského pohlaví, které právě strana žádá a potřebuje, aby splnila předepsanou kvótu. Chybí už jen směrnice Evropského parlamentu, která voličům „demokraticky“ přikáže, jaký poměr žen si musí v demokratických volbách zvolit, aby byli voliči dostatečně demokratičtí, respektive dokázali, že politicky nediskriminují. Český statistický úřad zveřejňuje mimo jiné i data o kandidátech ve volbách do Parlamentu ČR, a to podle pohlaví, věku a úspěšnosti zvolení. Pro přehled poslouží následující tabulka.

Kandidující a zvolení do PSP ČR v letech 1996 - 2010

Rok	Kandidující		Zvolení		Úspěšnost (v %)	
	ženy	muži	Ženy	Muži	ženy	Muži
1996	908	3584	30	170	3,3	4,7
1998	756	2857	30	170	4,0	6,0
2002	1596	4472	34	166	2,1	3,7
2006	1383	3602	31	169	2,2	4,7
2010	1364	3658	44	156	3,2	4,3

41

Z uvedených údajů je zřejmé, že i když se počet kandidujících žen po roce 2000 zvyšuje, muži přece jen trvale statisticky dominují jak v počtu kandidátů, tak i v procentuální úspěšnosti zvolených poslanců. Vyvozovat ale z těchto údajů diskriminaci žen však nelze. Podle mého mínění je diskriminací omezený přístup **skutečných odborníků** do struktur na zákonodárné a vládní úrovni. Kladu důraz na slovo odborník, které je mužského rodu, ale mám na mysli odborníky i odbornice. Pokud je do funkce jmenován člověk, jehož jedinou kvalifikací je známost s představeným úřadu nebo organizace a vysoce kvalifikovaný odborník je ponechán stranou, pak se jedná o **diskriminaci**, nesejde na tom, zda se jedná o ženu či muže. Ale pozitivně diskriminovat ženy, ne pro jejich vzdělání, morální kvality, praxi a zodpovědný přístup, ale pro jejich ženské pohlaví... Jsem přesvědčen, že po něčem takovém ženy ve skutečnosti ani netouží.

Porovnáme-li pro zajímavost poměr mužů a žen, zastávajících významné a společensky prestižní pozice soudců, zjistíme, že jsou muži na úrovni krajských a okresních soudů dokonce v menšině. Ale hlavní podmínku pro výkon funkce soudce, spatřuji především v kvalifikovanosti, morálním profilu a získané praxi člověka, nikoliv jen v biologicky definovaném pohlaví.

⁴¹ http://www.czso.cz/csu/2011ledicniplan.nsf/publ/1417-11-n_2011 (27.2.2012)

Soudci (a soudkyně) podle věku k 1. 1. 2011

Věkové skupiny	Soudci podle věku k 1. 1. 2011											
	celkem		Nejvyšší správní soud		Nejvyšší soud ČR		vrchní soudy		krajské soudy		okresní soudy	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
-30	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
31-40	536	449	2	6	0	6	1	3	40	86	493	348
41-50	571	316	2	3	2	8	15	21	187	138	365	146
51-60	558	286	6	3	8	19	27	38	248	124	269	102
61-70	208	137	3	4	5	15	20	14	101	45	79	59
Celkem	1 874	1 189	13	16	15	48	63	76	576	393	1 207	656

Dnešní situace nízké porodnosti a vysoké bezdětnosti je jistě znepokojivá. Ale pro mě osobně je daleko více zneklidňující fakt, že se celý problém přesouvá na pole ekonomických zájmů. Zamysleme-li se nad tím, jak mohly po tisíciletí generace našich předků rodit děti, a to bez genderových studií a výzkumů, bez genetického inženýrství a existence špičkové medicíny, ba i bez vypracování reprodukčně-demografických plánů a prosazování populačních strategií, pak musíme dojít po zralé úvaze k údivu nad tím, že vůbec lidstvo již dávno nevymřelo. Samozřejmě, že by měl být prvotní podmínkou pro zrození dítěte partnerský vztah, pokud možno trvalý, pevný a stabilní. Ekonomické hledisko opomíjet nelze, avšak stavět rozhodnutí o rodičovství jen do vztahu hmotného zabezpečení, je podle mého úsudku pro lidstvo zhoubné. Domnívám se, že jde o **deformaci lidské přirozenosti**. Z mé osobní zkušenosti jsem si vyvodil závěr, že mnoho mladých lidí nemá dítě, neboť nechtějí ztratit část své osobní svobody, nemají vhodného partnera, který by byl ochoten založit tradiční rodinu a v neposlední řadě je to nedobrovolná bezdětnost, z důvodů zdravotních komplikací. Málokdo ze skupiny bezdětných, kteří by měli předpoklady stát se rodiči, přizná svoji „sobeckost“. Raději proto hovoří o nedostatku finančních prostředků, nemožnosti pořízení vlastního bydlení, momentální špatné celospolečenské situaci apod. Podle mého názoru by právě dítě mělo směřovat k motivaci hmotného zabezpečení. Hromadění majetku a čekání na „ten správný okamžik“, moment kdy jsme už zralí a zabezpečení pro zplození potomka, může být počátkem konce. Rozhodně tím nemám na mysli plození dětí bez jakéhokoliv předchozího uvážení o všech aspektech rodičovství, ale podle mého mínění je míra hmotných statků (záměrně se vyhýbám pojmu *sociální jistota*) v reprodukčně zralé populaci dostatečně vysoká. Dokonce se možná nacházíme na vrcholu ekonomické prosperity, aniž si to uvědomujeme. Tzn., že by teoreticky vzato, měl být nejvhodnější čas k plození dětí právě nyní. Opak je bohužel pravdou a potvrzují to všechny dostupné statistiky. I když se údajně W. Churchill vtipně vyjádřil, že věří pouze těm statistikám, které zfalšoval osobně, tyto údaje bohužel nelžou. Dosavadní masivní pokles obyvatelstva na našem území a území států EU pokrývá imigrace cizinců, pro které je vidina našeho relativního blahobytu dostatečným lákadlem. Ale co přinese budoucnost je velkou neznámou. Stojí ale za povšimnutí, že náš životní standart je pro některé emigranty, přicházející z nuznějších poměrů

⁴² http://www.czso.cz/csu/2011ledicniplan.nsf/publ/1417-11-n_2011 (27.2.2012)

téměř rájem na zemi, zatímco pro některé rodilé občany je situace neúnosná a pořídit si dítě, považují za svůj ekonomicky likvidační faktor.

Plánované rodičovství mělo přispět k odstranění nežádoucích extrémů naší společnosti v minulých dobách. Např. problém mladých (neplnoletých) maminek. S rozvojem sexuální osvěty, ale především rozšířením a dostupností antikoncepce, se zřejmě tento fenomén přetavil v **plánované nerodičovství**. Spolehlivě rozhodovat o době početí, resp. nepočetí dítěte, při zachování nevázané sexuální svobody, se dostala do rukou mladým „potenciálním maminkám“ možnost rodičovství oddálit antikoncepcí, v horším případě poměrně snadno dostupnou interrupcí. V mnoha případech vedlo neustálé oddalování početí ke konečné bezdětnosti, která však nebyla už plánovaná, jen se stala logickým završením pasivního přístupu k životu. Zatímco se osmdesátá léta socialistického Československa nesla v duchu „náctiletých“ nevěst a maminek, porevoluční éra budování svobodného státu a demokracie, odsunula mateřství do věku kolem třicítky a tento trend oddalování, především u prvorodiček, se nezastavil až do současnosti.

„Potrat nebyl nikde oficiálně povolen zákonem. Římské právo ovšem neposkytovalo zvláštní ochranu zárodečnému životu. Nasciturus nebyl pro ně lidskou bytostí, ale částí mateřského těla. Partus antequam edatur mulieris portio est vel viscerum [Dítě před zrozením je částí ženy nebo jejích útrob]. V úpadkové době byl potrat normálně praktikován a zákonodárce, i když se snažil povzbudit porodnost, neodvážil se jej zakázat. Když žena odmítla mít dítě proti vůli manžela, mohl ji manžel potrestat; ale proviněním tu byla pouze její neposlušnost. Vcelku zákony orientální a řeckořímské civilizace potrat připouštějí.“⁴³

Je nejvyšší čas k přehodnocení priorit lidského života ve „vyspělých zemích“, mezi které se nepochybně řadí i naše republika, zapojená do celku Evropské unie. Jestliže chceme pro naše budoucí generace uchovat kulturní dědictví a tradice, které jsme zdědili po našich předcích, bude potřeba našich následovníků. Soustava zákonů, hmotné statky, ale především duchovní hodnoty tvoří státní zřízení a sociální klima. Jen obtížně si lze představit, že jiné kultury, pro které je i naše území vysněným cílem, budou vychovávat svoje děti v duchu našich tradic. Naše civilizace se sama označila za vyspělou. Ovšem úhrnná plodnost Evropské unie činí trvale kolem 1,5 dítěte, což je hodnota pod zachovnou hranicí nutnou pro samo obnovu populace. Pozornost všech zemí EU se soustřeďuje na jeden hlavní faktor, a sice na ekonomickou podporu rodin s dětmi a na možnosti souladu pracovního života s rodinným. Demografické výzkumy ukazují rozdíl mezi počtem dětí, který by chtěli lidé mít a kolik jich reálně mají. Takové závěry vytvářejí jednoznačnou spojnicí základního lidského pudu rozmnožování, s ekonomickými zájmy. Výzkumy se spíše zaměřují na zjišťování důsledků nízké porodnosti na HDP, než na samotný smutný fakt, že mladí lidé ztrácejí zájem o budoucnost svých vlastních genů a dávají přednost přítomnému prožitku, bez ohledu na důsledky. Paradoxně se tak mohou ženám, neboť na jejich prioritách je porodnost závislá především, přehnané feministické snahy vymstít tím, že jejich „vydobyte pozice“ nebude mít již v brzké budoucnosti kdo obhajovat a naše kulturně – sociální tradice společně s feministickými ideami nenávratně zmizí pod zvyklostmi jiných kultur, jejichž úhrnná porodnost činí 7 i více dětí na jednu ženu.

⁴³ Beauvoir, Simone de, Druhé pohlaví /Deuxième sexe/. Praha: Orbis, 1967, s.55.

Závěr

Studiem nepřehledného množství literatury se jeví problematika vztahů mezi mužem a ženou, jako neřešitelný hlavolam, odpověď na jednu otázku vyprodukuje 100 nových, pravděpodobně záludnějších a těžce zodpověditelných otázek. Nabízí se možnost, že vše je docela jinak a komplikovanost si lidská společnost vytvořila a nadále vytváří sama. Dost možná je to záměrem mužů, stejně jako i žen. Dokud je ve společnosti udržován syndrom problémovosti určité záležitosti, lze manipulovat s lidmi pod záštitou „dobré věci“. Každý problém se již svým vznikem definuje, je pak na lidech jak jej sami pochopí, zanalyzují, popíší a navrhnou možné řešení. V otázce feminismu byl hlavní a primárně prosazovaný ženský problém vyřešen na počátku dvacátého století. V roce 1920 bylo umožněno americkým ženám volební právo a feministické hnutí ukončilo svou činnost. Feministky se mylně domnívaly, že si tím zajistí i ostatní práva týkající se zejména sociální rovnosti v zaměstnání i domácnosti. Prosadit se ale v „mužském světě“, kde zejména v politické sféře, která se zásadně podílí na vytváření zákonů ovlivňujících společenské prostředí, vyžaduje velké úsilí a nezlomnou trpělivost.

Bohužel se domnívám, že se častěji věnuje pozornost následkům, než příčinám. Ženy se až příliš často angažovaly při vytváření zákonů prosazujících jejich „výjimečnost“ a někdy zřejmě i neúmyslně se tak částečně vymanily ze všeobecné působnosti zákonů a lidských práv. Rozlišovat účinek práva podle pohlaví je jen nešťastným pokusem o dokonalou spravedlnost. Už jenom pojem **pozitivní diskriminace** ve mně vyvolává rozporuplné dojmy. Důsledněji by se mělo respektovat a dodržovat právo všeobecné, platné pro všechna pohlaví. K čemu jsou alibistické zákony, které se na první pohled jeví, jako ženám prospěšné, když se v praxi nakonec uplatňují jen minimálně nebo vůbec ne. Navíc dochází k jejich účelovému zneužívání, jako nástroji pomsty ve vyhraněných partnerských sporech. Vznikem hnutí za ženská práva se logicky vytváří potřeba obhajoby mužských práv a nesmyslné přetlačování dvou světů, které rozdělit lze jen na kusu papíru. Ve skutečnosti jsou ale kompaktním, provázaným a nedělitelným celkem, který může dobře fungovat ke spokojenosti obou stran, jen za předpokladu **vzájemného respektu a tolerance**. Český spisovatel a básník Jiří Žáček docela výstižně vyjádřil vztah mužů a žen takto:

„Svět redukovaný mužskou logikou potřebuje trochu ženské nevypočitatelnosti a tajemství. Ale i svět decimovaný mužskou agresivitou potřebuje ženskou něhu. Co si však počít s chuderami, které si nechaly vsugerovat, že něha je přežitek, že muž je vlastně soupeř, anebo dokonce nepřítel, kterého je třeba deklasovat a nejlépe mužskými metodami? Svět je sice zařízený spíš pro muže než pro ženy, ale sotva se zlepší tím, že místo mužů a žen budou jen muži různého pohlaví.“⁴⁴

Jistě, žena je odlišná od muže, a to jak fyzicky tak i psychicky, ale její nezadatelná lidská práva jsou přece stejná jako mužská. Každé soužití skupiny lidí, ať už mužského nebo ženského pohlaví, vyžaduje toleranci a kompromisy, připuštění a akceptaci zásady, že práva jednoho člověka končí v bodě, kde začínají práva člověka druhého. Nelze se však vyhnout určitým prolínáním těchto „styčných bodů“, a právě tato místa má dostatečně definovat a právně ošetřovat zákon. Ovšem řešením není vymýšlení nových a přísnějších pravidel chování, když nerespektujeme již ty stávající. Otázkou rovněž je, kdy budou všechny ženské hnutí (záměrně se vyhýbám výrazu ženy, neboť to pro mě není jedno a totéž) spokojeny

⁴⁴ <http://citaty.net/autori/jiri-zacek/> (10.2.2012),

a budou mít pocit, že jejich ženská práva a ženská identita je bezesbýtku, nebo alespoň v dostatečné míře, naplněna. Mimo to se prosazováním nových zákonů dostáváme do bludného kruhu. Např. zákon o domácím násilí. Neschvaluji jakékoliv násilí, natož pak násilí na ženách. Avšak kolika skutečně týraným ženám pomohl zákon a naopak kolikrát bývá zneužit pomstychtivou ženou, se nezabývá žádná objektivní studie. Jednostranně se očekává a předpokládá jen násilí ze strany muže směrem k ženě. Německý zákon používá označení Gewalttäter⁴⁵, neboli vykonavatel násilného činu (násilník) automaticky v mužském rodě. Bohužel se stále setkáváme s násilím na mužích vykonávané ženami, o kterém se raději nehovoří. Je to pochopitelné, neboť který muž by se „chlubil“ před veřejností faktem, že ho žena týrá. Nejde jen o násilí fyzické, ale i psychické, které nelze objektivně prokázat. Žena s jednou podlitinou na těle bude před soudem v jednoznačné výhodě proti muži, jehož dennodenním ponižováním a výčitkami vyprovokovala k nekontrolované agresi. Výsledkem je nejvyšší rozvodovost v naší historii a stejně tak i neochota mužů vstupovat do manželství. Skvělý spisovatel Bohumil Hrabal jednou na téma rozvodovosti pronesl tato slova: (věřím, že mu bude odpuštěna drobná vulgarita)

„Já nevím, čím to je, s kým se bavím je rozvedený. Já nevím, co to tu je za sport...Nevím, proč se ti lidé rozvádějí. Jsou příliš hákliví, víte? Každý má nějakou tu svou hloupou čest, tak je to na hovno, jak se říká česky, protože v té chvíli manželství ztroskotá. Jeden z těch partnerů musí být poddaný a druhý musí být shovívavý, potom to jde. Když je každý charakter, každý chce mít pravdu, tak to manželství zákonitě ztroskotá.“

Nerad bych se zde zeširoka zaobíral významem lidského štěstí. Každý si představí pod pojmem štěstí něco docela jiného. Sociální mechanismy byly vytvořeny lidmi a pro lidi, právě kvůli usnadnění lidského života, respektive společného soužití jak mužů, tak i žen. Pokud by člověk nebyl tvor společenský a odjakživa by nevyhledával život ve skupinách, nebylo by potřeba tolik striktních pravidel a omezení doprovázejících každého jedince celým jeho životem. Přirozená potřeba člověka žít ve společenství, přinesla mnoho interpersonálních problémů, jejichž negativní důsledky by měly zásady mezilidských vztahů minimalizovat. Štěstí jedince nemůže být vykoupeno neštěstím skupiny a naopak. Za posledních sto let se diametrálně změnilo postavení žen v naší společnosti, dovolím si tvrdit k lepšímu. Jsem ale hluboce přesvědčen, že kdybychom mohli srovnat život ženy 19. století a ženu dnešní, nenalezli bychom u ní více pocitu štěstí a spokojenosti. Moderní uspěchaná doba vyžaduje maximální výkon, pokud má jedinec uspět ve společnosti zaměřené silně na produktivitu a konzum. Na kvalitní mezilidské vztahy nezbývá čas ani nálada. Konzumní způsob života vede k povrchnímu posuzování lidí, více podle množství nashromážděného majetku, popř. ještě podle společenského vlivu, než podle lidských, duchovních a morálních vlastností. Důsledkem je absence morálních i etických aspektů, bez kterých se šťastný lidský život může obejít jen stěží. Dokonce ani jinak pragmatický a k pojmu láska skeptický Schopenhauer nezpochybňoval její důležitost pro lidský život, jakožto nepostradatelný cit, který nelze ničím jiným kompenzovat. Současná mládež dokonce klade stále častěji rovnítko mezi láskou a sexem. Definice pojmu láska mi utkvěla v paměti od PhDr. Václava Trojana: ***LÁSKA je komplexní a intuitivní interpersonální dyadická interakce s permanentní oscilací kompetitivních a kooperativních faktorů, motivována primárně instinktem reprodukce a sekundárně komplexem soci-okulturních fenomenů.*** Výstižné, pravdivé a přeci nic neříkající. Stejně tak lze donekonečna hovořit o stírání rozdílů mezi mužem a ženou. Přitom nelze najít důvod, který by vysvětlil prospěšnost takového snažení. Domnívám se, že úplné naplnění ortodoxních cílů feministek není zcela reálné (bohužel – bohudík) a ve svém

⁴⁵ Hausmann, Josef, Nahota feminismu. Ústí nad Labem: Reneco, 2010. ISBN 978-80-86563-27-5.

důsledku není prospěšné ani ženám samotným, natož pak aby jim přineslo tolik kýžené štěstí a spokojený život.

Vycházíme li z předpokladu, že je mužům, ať už biologicky nebo evolučně dané chování předurčeno, je pak jen málo pravděpodobné předpokládat jejich skutečnou snahu o radikální změnu sociálního systému, ve kterém si udržují své „vedoucí“ postavení. Je nutné si ale uvědomit, že ženy mají evolučně vyvinutý výrazný vliv na muže, tedy konkrétně i na ty muže ekonomicky a sociálně vlivné, kteří se mohou významně podílet na zásadních společenských změnách. Lze tedy očekávat, že si feministky neustálým nátlakem na takto situované muže nakonec stejně prosadí většinu svých požadavků, i když nebudou samy na nejvlivnějších postech.

V úvodu této práce byly vysloveny tři hypotézy, které se pokusím nyní na základě zjištěných poznatků verifikovat, resp. falzifikovat. Je zapotřebí se zmínit o úskalí formulovaných hypotéz. Z důvodů jejich obecného charakteru se stává jejich vědecká testovatelnost jen velmi obtížnou. Pro ověření pravdivosti hypotéz, bylo nutno vycházet z dostupných informací, jakož i ze životních zkušeností. Při utváření vlastního názoru, jsem se snažil zachovávat si odstup od dané problematiky, aby vyslovená myšlenka nebyla příliš subjektivní. Ovšem problematika vztahů mužů a žen se natolik dotýká běžného života každého jedince (tedy moji osobu nevyjímaje), že je nutné připustit i možnou podvědomou a neúmyslnou infiltraci subjektivního myšlení, a to do interpretace informací čerpaných z relativně vysoce objektivních odborných zdrojů. Z těchto důvodů nebylo bohužel možno dosáhnout tak vysokou reliabilitu, jak bylo na počátku zamýšleno.

H1: Schopenhauer a Nietzsche nebyli ve skutečnosti nepřátelé a odpůrci žen, ale jen kvůli svým odvážným a společensky neadekvátním názorům, byli okolím zařazeni mezi misogyny.

Pokud budeme na Nietzscheho a Schopenhauera nahlížet jen prostřednictvím několika citátů, které časem zlidověly a staly se spíše zábavnými slogany než filozofickými myšlenkami, pak připouštím jejich misogynství v pravém slova smyslu. Jestliže ale srovnáme podstatné závěry a poznatky současné evoluční psychologie a odmyslíme si složité formulování zákonitostí lidského chování podložené mnoha výzkumy, pak zůstanou jen holá fakta, která se v mnohém podobají Schopenhauerovým a Nietzscheho filozofickým konstruktům, vytvořeným čistě na základě jejich osobních zkušeností, poznatků, inteligence a vycházejících z pozorování reálných životních situací. V tom případě se každý, kdo objeví nové evoluční zákonitosti nebo souvislosti, které by mohly vyznít negativně feministickému hnutí, vystavuje nebezpečí, že bude označen za osobu nenávidící ženy – za misogyny.

Přes všechny ženám nelichotivé výroky a hlubokou složitost Schopenhauerovy a Nietzscheho filozofie se přikláním k **verifikaci hypotézy**, tedy že **skutečnými nepřáteli žen Schopenhauer ani Nietzsche nebyli**. Dost možná se ale paradoxně právě feministky samy nejvíce zasloužily o jejich propagaci tím, jak je vytrvale po celou dobu svého působení, za jejich výroky o ženách kritizují, zavrhují a odsuzují.

H2: Čím silněji se feminismus prosazuje a dostává se mu více prostoru ve společnosti a v médiích, tím více žen se stává bezdětných.

Feminismus ovlivnil výrazně společenské poměry. Prudký rozvoj hromadných sdělovacích prostředků umožnil bleskové šíření veškerých informací, tedy i těch feministicky orientovaných. Společnost byla a je dosud „masírována“ záplavou nereálných obrazů, ve kterých se objevují ideální muži i ženy, všichni jsou šťastní a žijí ve vysněném fiktivním světě plném překrásných věcí. Neustálé mediální vsugerování ideálního světa vede následně k pocitu nespokojenosti, jestliže se pro většinu jedinců stává proklamovaný svět nedostupným. Peníze a hmotné statky hrály vždy významnou sociální roli. Pokud ale v minulosti sloužily finanční zdroje jako přirozená součást zabezpečení rodiny a dětí, naše moderní „vyspělá“ civilizace preferuje a povyšuje momentální individuální štěstí jedince, bez ohledu na jeho budoucnost. Výsledkem je nevídané množství mladých lidí žijících jako single. U mužů se nejedná o nic nového, už ve středověku bylo zvykem posílat mladé muže do světa na zkušenou. U žen je tento trend podporován touhou po úspěšné kariéře, což vede obvykle k posunu začátku budování rodiny a porodu na pozdější léta. Plodné období ženy je však relativně krátké a „tikání biologických hodin“ zdánlivě zpomaluje i kompenzuje ženino významné společenské postavení nebo ekonomický zisk. Rovněž snížení hodnoty ženy na seznamovacím trhu důsledkem věku, má za následek menší pravděpodobnost seznámení s vhodným partnerem ochotným založit rodinu a tím pádem bezdětnost. Feministické hnutí může být spokojeno, neboť taková žena dosáhla svobody, společenského uznání, skvělé kariéry, pocitu seberealizace, ekonomické nezávislosti na muži. Bohužel však nebude mít možnost předat alespoň něco z těchto atributů svým vlastním potomkům.

Tímto považují **hypotézu**, že feminismus a jeho propagace má jistou spojitost s nízkou porodností a nárůstem počtu bezdětných žen, **za potvrzenou**.

H3: Ženy se v moderní společnosti již staly vůči mužům rovnoprávným subjektem ve všech složkách lidského života, genderové stereotypy myšlení 19. století byly prakticky překonány.

Hlavními cíli feministického hnutí 19. století bylo zrovnoprávnění žen v přístupu ke vzdělání, pracovním příležitostem a uplatnění volebního práva. Troufám si tvrdit, že všechny tyto body byly bezezbytku splněny. V oblasti rozvodovosti ženy dokonce iniciují zhruba 65% návrhů na rozvodové řízení. I tento sociálně negativní faktor nasvědčuje, že se ženy mohou seberealizovat ve všech oblastech života a nejsou již tak fixovány na udržení vztahu s mužem „za každou cenu“. Ženy aspirují na vyšší stupně vzdělání než muži a mohou volební právo využívat dle libosti. Co se genderových stereotypů týká, faktem zůstává i nadále převažující společenská tradiční představa o ženě, která se věnuje domácnosti a dětem, zatímco se muž zaměřuje na zajišťování přísunu zdrojů. Zároveň se ale stále častěji setkáváme s opačnými situacemi, kdy muž využívá rodičovskou dovolenou a zůstává doma s dětmi, což bylo ještě v nedávné minulosti nepředstavitelné a společensky málo akceptovatelné.

Těhotenstvím a porodem je žena přeci jen znevýhodněna oproti muži, neboť se jedná o velkou zátěž jak fyzickou, tak i psychickou. Takový „handicap“ z biologického hlediska překonat nejde, lze jen ženám tento úděl ulehčit. Co by rozhodně stálo za změnu tradičního myšlení, je obecné vnímání žen – matek. Celospolečenský pohled na ženu v domácnosti je neutrální až negativistický. Ocenění role matky se dostává do médií jen v souvislostech

s hmotnou pomocí prostřednictvím sociální podpory a přídavků na děti. Málokdo by se odvážil stavět zásluhy ženy, která se rozhodla věnovat část svého života výchově a péči o dítě či hned několik dětí, na stejnou úroveň s manažerem firmy, politikem, lékařem, soudcem apod. Přitom právě vnímání společnosti je spolurozhodujícím činitelem při plánování budoucího života ženy. Jestliže převládne v mladé ženě přesvědčení, že mateřství představuje jen znehodnocení životního stylu a ztrátu ekonomické i sociální prestiže, lze pak rozumět jejímu rozhodnutí pro jinou alternativu budoucího života, než je partnerské soužití, rodina a plození dětí.

Proto považuji **hypotézu za částečně verifikovanou**, neboť některé genderové stereotypy 19. století přetrvaly do současnosti, především v otázkách péče o děti a starost o domácnost. Ovšem nezávislé hodnocení těchto stereotypů jako negativních či pozitivních ponechám s dovolením na úsudku každého jednotlivce.

Resumé

Bakalářská práce se skládá ze dvou hlavních částí. První část teoretická se věnuje pojmům feminismu, misogynství, filozofům Schopenhauerovi a Nietzschemu a obsáhleji se zabývá teoretickým i praktickým poznatkům oboru evoluční psychologie. Snaží se o hledání souvislostí mezi strategiemi lidského chování, které se utvářelo evolučním vývojem lidstva a současnými problémy civilizace, především z hlediska sociálně-biologicky-kulturního. Sleduje možné příčiny konfliktů mezi pohlavími, rozdílnost životních preferencí mužů a žen.

Druhá část práce se pokouší analyzovat zjištěné poznatky. Na základě získaných informací se zaměřuje na vytvoření komplexního pohledu všech aspektů soužití žen a mužů, na snahu o transformaci misogynických myšlenek Nietzscheho a Schopenhauera do reálných životních zkušeností a konfrontuje tyto filozofické teorie s vědeckým poznáním evoluční psychologie. Identifikuje elementární možné příčiny konfliktních situací mezi pohlavími, za účelem poznání zákonitostí a podstaty rozdílných životních postojů žen a mužů.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje ve své teoretické části na studium významných děl filozofů Schopenhauera a Nietzscheho, dále na literaturu postihující feminismus a genderové stereotypy a rovněž se zaměřuje na poznatky evoluční psychologie. V analytické části se snaží hledat souvislosti mezi feministickým hnutím a společným soužitím mužů a žen, vlivem feminismu na porodnost. Pozornost věnuje postavení žen v historii a konfrontuje minulost se současností. Výsledkem je verifikace, resp. falzifikace v úvodu stanovených hypotéz.

Klíčová slova

Artur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche, gender, pohlaví, feminismus, evoluce, rovnoprávnost, misogynství, žena, muž, porodnost, bezdětnost, znevýhodňování, budoucnost, geny, pravda, vzdělávání.

Annotation

This work focuses in part on their theoretical study of significant works of philosophers Schopenhauer and Nietzsche, as well as the literature involving feminism and gender stereotypes, and also focuses on the findings of evolutionary psychology. The analytical part is trying to find connections between the feminist movement and the co-existence of men and women, the influence of feminism on the birth rate. The attention paid to the situation of women in history and confronts the past and present. As a result of verification, respectively falsification of hypotheses in the introduction.

Keywords

Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche, gender, sex, feminism, evolution, gender, misogyny, woman, man, fertility, childlessness, discrimination, the future, genes, fact, education.

Seznam literatury

Abrams, Lynn, Zrození moderní ženy: Evropa 1789 – 1918. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno, 2005. ISBN 80-7325-060-8.

Barrett, Louise, Dunbar, R. I. M., Lycett, John, Evoluční psychologie člověka /Human evolutionary psychology. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7178-969-7.

Beauvoir, Simone de, Druhé pohlaví /Deuxième sexe/. Praha: Orbis, 1967.

Blechová, Zdenka, Partnerské vztahy. Plzeň: Nakladatelství Z. Blechové, 2010. ISBN 978-80-904007-6-4.

Bourdieu, Pierre, Nadvláda mužů, /La domination masculine/. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-775-5

Buss, David M., Evoluce touhy: [strategie sexuálního chování]. Praha: Dauphin: Volvox Globator, 2009. ISBN 978-80-7272-214-3 ISBN 978-80-7207-754-0.

Elshtainová, Jean, Bethke. Veřejný muž, soukromá žena. Ženy ve společenském a politickém myšlení. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku Praha, 1999. ISBN 80-86130-07-X

Hašková, Hana, Fenomén bezdětnosti. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-020-9.

Hausmann, Josef, Základy mužského šovinismu, Ústí nad Labem: Reneco, 2010. ISBN 978-80-86563-31-2.

Hausmann, Josef, Mužský šovinismus pro pokročilé. Ústí nad Labem: Reneco, 2010. ISBN 978-80-86563-28-2.

Hausmann, Josef, Nahota feminismu. Ústí nad Labem: Reneco, 2010. ISBN 978-80-86563-27-5.

Heczková, Libuše, Píšící Minervy. Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky. Praha: Filosofická fakulta univerzity Karlovy, 2009. ISBN QQQ

Horney, Karen, Kelman, Harold, Ženská psychologie. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-501-9.

Hošek, Radislav, Kucharský, Pavel, Vránek, Čestmír, Na veselé struně: [výbor z antického humoru], Praha: Ikar, 2000. ISBN 80-7202-667-4

Kernberg, Otto F., Normální a patologická láska. /Love relations: normality and pathology/. Praha: Portal, 1999. ISBN 80-7178-277-7.

Malínská, Jana, Do politiky prý žena nesmí – proč? Praha: Slon – Siologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7277-295-3 (Libri) ISBN 80-86429-42-3 (Slon)

Mokřejš, Antonín, Odvaha vidět: Friedrich Nietzsche- myslitel a filosof, Praha: H&H, 1993. ISBN 80-85787-46-6

Nietzsche, Friedrich, Menschliches Allzumenschliches : Vermischte Meinungen und Sprüche. I - II, 1 Abt. Leipzig: Alfred Kröner, 1919.

Nietzsche, Friedrich, Duševní aristokratismus. Olomouc: Votobia, 1993. ISBN 80-85619-87-3.

Nietzsche, Friedrich, Nečasové úvahy. Praha: OIKOYMENH, 2005. ISBN 80-7298-134-X

Nietzsche, Friedrich, Nečasové úvahy I. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN 80-204-0289-6
ISBN 80-204-0286-1.

Nietzsche, Friedrich, Nečasové úvahy.[Díl] 2. Praha: Mladá fronta: Vyšehrad, 1992. ISBN 80-204-0289-6
ISBN 80-204-0287-X

Nietzsche, Friedrich, O pravdě a lži ve smyslu nikoli morálním. Praha:, 2010. ISBN 978-80-7298-428-2.

Nietzsche, Friedrich, Soumrak model čili: Jak se filosofuje s kladivem. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-85885-33-6.

Nietzsche, Friedrich. Tak pravil Zarathustra. Olomouc: Votobia, 1992.

Nietzsche, Friedrich. Tak pravil Zarathustra. Praha: Odeon, 1968.

Ridley, Matt, Červená královna:[sexualita a vývoj lidské přirozenosti] Praha:Portál,2007. ISBN 80-204-0825-8.

Schenk, Herrad. Die feministische Herausforderung: 150 Jahre Frauenbewegung in Deutschland . München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1988.
ISBN 3 406 06013 7<19.80>.

Schopenhauer, Arthur, O ženách. Praha: Bibliotéka Henriada, 1941.

Schopenhauer, Arthur, Svět jako vůle a představa. I. Svazek. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998. ISBN 80-901916-4-9.

Schopenhauer, Arthur, Svět jako vůle a představa. Svazek II. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998. ISBN 80-901916-4-9.

Schopenhauer, Arthur, O filosofech a filosofii. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1999. ISBN 80-901916-6-5.

Sokáčová, Linda, Appeltová, Michaela, Gender a demokracie. Praha: Gender Studies, 2009. ISBN 978-80-86520-64-3.

Slipp, Samuel, Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus /Freudian mystique/. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-891-0.

Šmolka, Petr, Muž a žena – návod k použití. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-911-9.

Solanas, Valerie, Scum Manifesto. Olomouc: Votobia, 1998. ISBN 80-7220-046-1.

Wichterich, Christa, Globalizovaná žena: zprávy o budoucí nerovnosti. Praha: pro Fem, 2000. ISBN 80-238-5631-6.

Weininger, Otto, Sexualita a věda v císařské Vídni. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1753-6.

<http://www.nazi.org.uk/german%20philosophy%20pdfs/NietzscheDerAntichrist.pdf>
(28.12.2011)

<http://feuerteufel.blog.cz/1005/arthur-schopenhauer-o-zenach-1-vypisky> (18.11.2011)

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Lingam> (3.1.2012)

http://www.citaty.estranky.cz/clanky/slavni-muzi-o-zenach-ii_.html (18.1.2012)

<http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=678> (14.2.2012)

http://www.genderonline.cz/uploads/d032bfe8b3fc5501e3ac45e8057e2c5e71981ceb_muzi-na-okraji.pdf (28.1.2012)

<http://citaty.net/autori/jiri-zacek/> (10.2.2012)

http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1417-11-n_2011 (27.2.2012)

<http://citaty.net/autori/alfred-de-musset/> (15.2.2012)